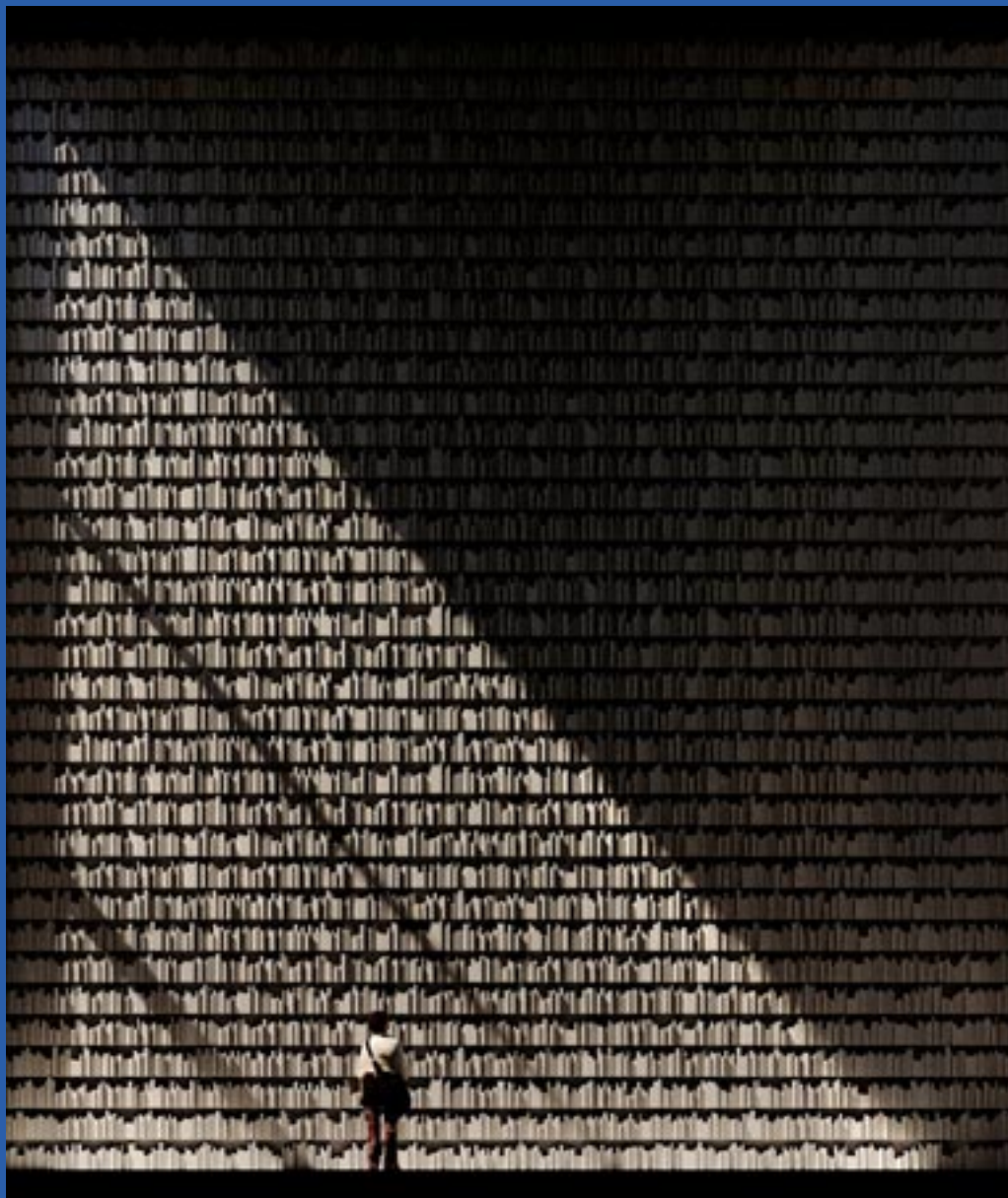


EXPEDICE BUBNY



Krátká informace o dlouhé genezi a úpadku Památníku ticha
Deset let komunikace v místě paměti spojeném s velkými příběhy 20. století

Kniha druhá

PRAHA



BUBNY



INTERVENČE PAMÁTNÍKU TICHÁ DO VEŘEJNÉHO PROSTORU

Dovolím si zopakovat mnohokrát vyjádřené:
„na počátku bylo slovo“.

V našem případě – skupinový příběh. Příběh tohoto města... příběh 20. století, který neměl ani tři generace po válce aktivní místo paměti, kde by se o odkazu masové smrti desítek tisíc spoluobčanů Prahy dalo veřejně komunikovat.

Záhy se ukázalo, že se nejedná pouze o přestavbu rakousko-uherského nádražíčka, ale o záměr realizovaný v největším brownfieldu Prahy. Tedy o probouzení paměti ve vrstvách času řádně pokrytých prachem. V prostředí, které jsme záhy začali nazývat „smetišťem dějin“.

S postupem pronikání do časopříběhů se potvrdilo, že potenciál pro buzení vzpomínek a sbírání příběhů je zde hodně široký, až skoro bezbřehý. Brownfieldem lze ovšem nazvat i žánr sám.

Brownfield, jako pojem, koresponduje také se stavem českých muzeí, nacházejících se povětšinou v dobré tradici 19. století.





Zdůrazněme ovšem, že stagnace našich muzeí paměti není zaviněna jejich představiteli. Tradiční kamenné instituce to nemají snadné, udržují vzácné objekty, starají se o jejich okolí, řeší návštěvnický provoz. Na rozvoj veřejné komunikace jim nezbyvá ani kapacita, ani rozpočet.

Jsou podřízeny nejchudšímu resortu, jehož řízení se v posledních dvaceti letech nejspíše dává ministrům za trest... Soudě dle rozpočtu i dle politického zadání pojmenovaného „státní kulturní politika“. Není složité, je spíše nijaké.

Naší prvotní výhodou bylo, že jsme do brownfieldu města i paměti vstoupili jako nezisková organizace, na počátku s dobrým zázemím podporovatelů a silným základním příběhem. Domnívali jsme se, že nezpochybnitelný význam příběhu šoa bude nevyčerpatelným kreditem a dluh desítky let přehlížený k pražským deportacím obrátíme ve vykřičník. Nic z toho se neprokázalo.









Naší krajinou vzpomínek bylo hned od počátku nejen nádraží samo, ale také trasa někdejších transportů pražských občanů židovského původu do ghatt a koncentračních táborů. Tedy dolní část Veletržní ulice, spojující někdejší Radiotr, kde bylo registrační místo občanů Prahy povolanych k deportacím do ghatt, a nádraží, kde byli občané proměněni v transportní čísla vagonovani.

Celkem jich přes Bubny odcestovalo na 50 000. Vrátilo se deset procent z nich. Živých, zdevastovaných a ke svým prožitkům převážně mlčenlivých.

Hned po válce na stejném nádraží nastupovaly do vlaků německé rodiny. Začalo vyhánění a s ním zanikl pražský česko-židovsko-německý kulturní dialog.

Utvářely se zde osudy, kterým dnes říkáme „velké příběhy 20. století“. Hodně z nich prošlo malým nádražím, shodou minulých příběhů nazývaným zvukomalebně Praha-Bubny.

Naše zájmová mapa se postupně začala rozšiřovat sbíráním příběhů v okolí.



Okruh limitovaný pěší vzdáleností od nádraží se nám stal sítí příběhové místotěky. Postupně jsme do ní dosazovali osudy architektů různých domů, příběhy majitelů a obyvatel, významné křižovatky města, kde se lidé potkávali ještě v době, kdy Praha žila svým česko-židovsko-německým vzájemným kulturním obohacením.

Objevovali jsme pro obyvatele z okolí minulé vrstvy míst, která nazývali svým domovem. Našli jsme také mezery v kontinuitě města, kterému v různých dobách z různých příčin mizeli jeho spoluobčané.

Přirozený pohyb obyvatelstva v sousedství však odpovídal novodobé periférii uvnitř velkoměsta... Bezdomovci, závislí v široké škále různého užívání, občasní dělníci bez povolení, léčitel ezoterik, strážci parkoviště, adresa pro knižní vydavatelství, americká posilovna, motorový klub, archivní sklad, ekologická spoušť po benzinové stanici. A všude koleje a pražce.

Deset let věnovaných komunikaci v prostoru „rozvojového území“ bylo mimořádným experimentem pro nové uspořádání okolí nádraží Bubny i pro jeho budoucí stálou expozici. Pole kolejnic, pražců a kopřiv se stalo platformou pro diskusi o modernitě a jejím zneužití, o postmodernitě a její bezradnosti.

Bylo pro nás povzbuzením, že urbanisté, kteří pracovali na poslední verzi územní studie, byli otevření příběhům, které jsme pro nádražičko mezi Veletržním palácem a galerií DOX nabízeli k využití.





Narativ

Záměr proměny nádraží Bubny v místo paměti sleduje na prvním místě vyrovnání morálního dluhu k příběhům šoa: Městu chyběl a stále chybí aktivní památník válečných deportací. Je to dluh a ostuda zároveň.

Praha má velmi působivou Pinkasovu synagogu se stěnami pokrytými jmény zesnulých. Mluvíme-li však o „aktivním místě paměti“, pak musíme na prvním místě vyjasnit jeho obsah a hledat správný jazyk. U nás stále nemáme jasno v mantinelech žánru. Kultura paměti je více floskule než svébytná disciplína.

Místa paměti svou koncepcí primárně nezakládají na sbírkách, ale na příběhu. Na události ohraničené v čase, tedy narativu. Vytvářejí moderní formy vzdělávání. Komunikují v kontextu minulosti a současnosti.

Autentické vzpomínky prezentují s prožitkem, jenž návštěvníka staví do role diváka-aktéra uvnitř příběhu. Narativ je často používané slovo v nejširších souvislostech. Pro žánr paměti je základní vazbou mezi příběhem a jeho interpretací. Pro místo paměti je koncentrovaným heslem pro skupinový příběh.

Dříve se také hledala nějaká univerzální věta pro tajemství prostoru či příběhu. V pamětnické době však stačila vzpomínka, heslo na úrovni genocidy s místním názvem či zlomovým datem. Další generace si však musí odpovědět na otázku, co je jejich dědictvím, a do své vlastní odpovědi musí také vložit náznak terapie, jaká má následovat. Pokud se to nepodaří, pak se místo oslabuje... Poločas rozpadu je všudypřítomný a obyvatelé zeměkoule nabízejí stále nové katastrofy.



VRSTVY PAMĚTI

alerie Bubny 2017-2018 bubny.org

Vrstvy paměti Instalace
Intervence Workshopy

Reflexe paměti
a místa

Gebauer, Janiček, Kaplan,
Kaufmann, Louven,
Pašta, Prám, další

Handwritten graffiti: "C" above a stylized signature.



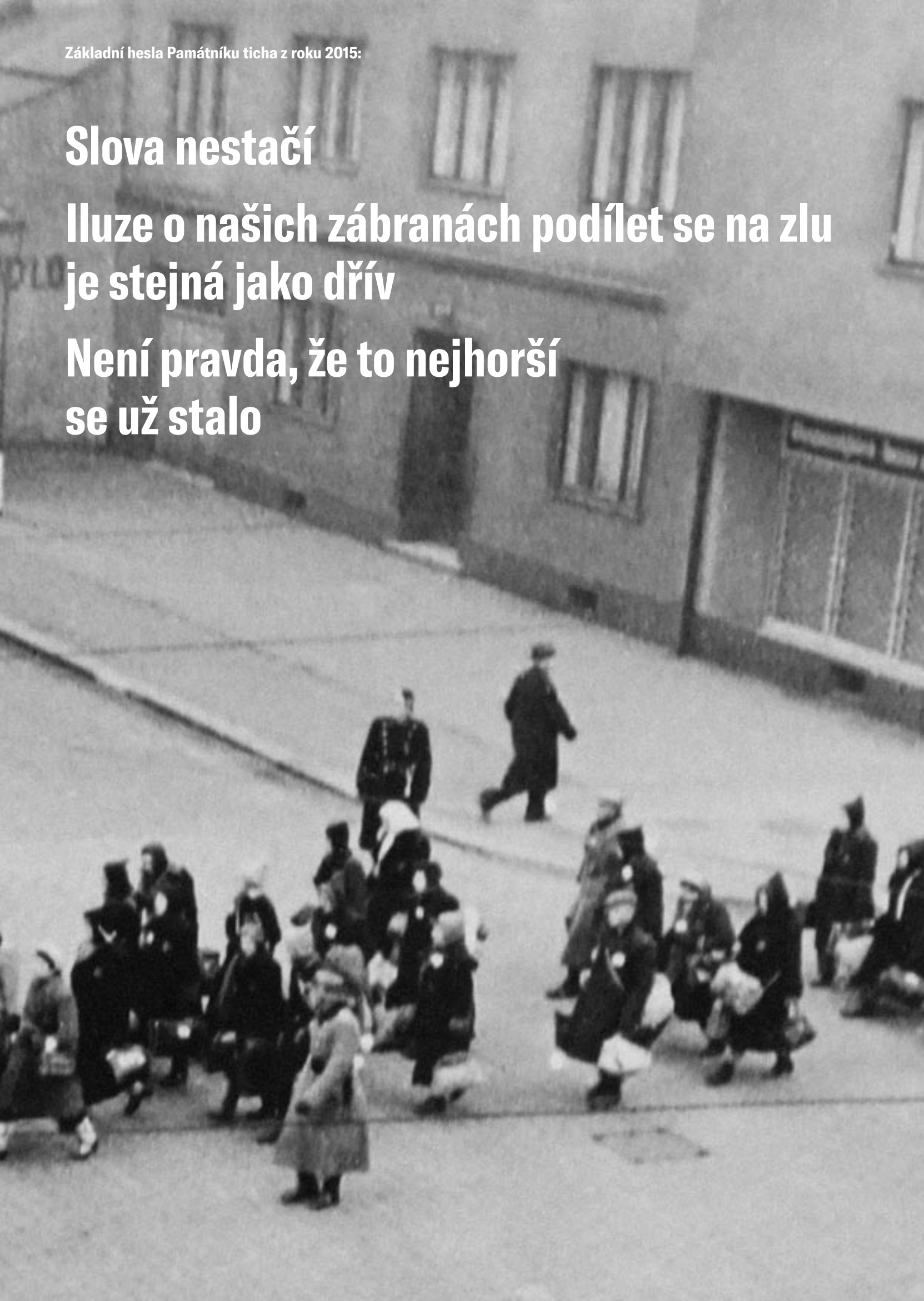
KRYŠ : KAP AN



Slova nestačí

**Iluze o našich zábranách podílet se na zlu
je stejná jako dřív**

**Není pravda, že to nejhorší
se už stalo**



JINAKOST, TÉMA SEZONY 2017



Od prvního námětu pro budoucí stálou expozici pracujeme s jednou obsahovou osnovou. Nazýváme ji **Velké významy Památníku ticha**.

Jednou budou frázovat stálou expozici, dosud byly dramaturgickým klíčem pro sezonní programy.

Klíčem k budoucí expozici je vyhledávání paralel k sociálním jevům, které za určitých podmínek přerostou do nezadržitelného kolapsu a mohou se kdykoli opakovat. Proto jsme pro komunikační klíč sezony 2017 vybrali zásadní heslo **Jinakost**.

Téma jsme rozvíjeli v kulturních programech jarní i podzimní sezony, v připojených diskusích, v rozvoji výtvarných intervencí do brownfieldu a také v koncertní dramaturgii.

Na peronu nádraží Bubny a v odjezdové hale se střídali divadelníci s mentálními handicapy, nevidomé zpěvačky, romské kapely, výtvarníci a výtvarnice různých anamnéz s vůlí něco přidat k nádražní galerii pomíjivosti. Průvodní komentáře postupovaly propagandistické citace z časů, kdy modernita byla zneužita pro selekci lepší kvality lidského rodu – později tedy i nadřazené rasy.

Velký koncert **The Tap Tap** nabídl skvělý zážitek obohacený o komentáře neopakovatelného studenta filosofie **Ladislava Angeloviče**.

Divadlo Aldente – komorní uskupení dvou skvělých herců s Downovým syndromem a dalšími zábavnými kejklíři profesionálního divadelního žánru vystoupilo s představením „Kdopak by se toho bál“.



Terne Čhave – koncert romského orchestru s moderací a veřejnou diskusí vedenou Renátou Berkyovou.

Ridina Ahmedová + Petr Tichý – bylo především koncertní setkání se skvělým hudebním experimentem, což samo o sobě v podání originální performerky je jinakost skvělá a rezonující. Neopakovatelná byla ovšem i krátká debata se zpěvačkou, která v sobě má krev namíchanou z česko-súdánských a rusko-židovských kořenů.

Mário Bihári, akordeonista romského původu, vystoupil na klubové noci United Islands se skupinou **Bachtale Apsa** a s nevidomým zpěvákem **Martinem Svátkem**. Koncert obohatil **Vladimír 518**.

K vernisáži prvního obrazu Galerie vrstvy prostoru, které věnujeme jednu z následných kapitol, zahrála nevidomá zpěvačka **Ráchel Skleničková**. Doprovodila **Irenu Budweiserovou** a její spirituální vystoupení věnované výtvarné skupině umělců s mentálním handicapem, doprovázených umělci postiženými akademickým vzděláním.

Katarína Kolceva, nevidomá zpěvačka židovsko-ukrajinského původu, nádraží Bubny naplnila šansony dávných melodií i současných balad, které nabízí s vlastním doprovodem na klávesy.









Jinakost je tématem bezrozměrným.

Památník ticha rozvíjí diskusi o stereotypch jinakosti směřujících ke xenofobii či rasové nenávisti. Jsou to pojmy proměnlivé, a proto je třeba o jejich významech hovořit opakovaně. Naše domácí xenofobie a současné projevy antisemitismu mají svá specifika. Vedeme o nich diskuse, přinášíme podobenství, varujeme ústy povolaných a nezpochybnitelných.

Jen za dobu vývoje Památníku ticha se projevy extremismu – najmě pak antisemitismu – statisticky meziročně téměř zdvojnásobily...!

Výroční zprávy o těchto fenoménech jsou hodnotným shrnutím stavu a statisticky postižitelným ukazatelem trendů. Nenabízejí však řešení.

Jen opatrně se v nich hovoří o prevenci a téměř vůbec o metodách, které by k prevenci mohly směřovat.

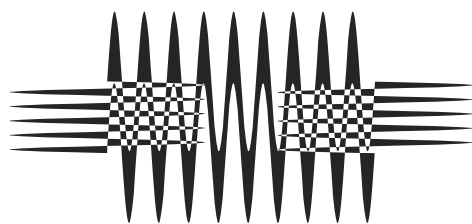
Je s podivem, jak málo státní koncepce boje proti hybridním útokům pracuje s historickými paralelami a s argumenty již v minulosti prověřenými.





VYSÍLÁNÍ STANICE BUBNY

STANICE BUBNY ZAHAJUJE VYSÍLÁNÍ



BUBNY STATION STARTS BROAD- CASTING

Nádražičko v zemi-nezemi je pro média zajímavé svým základním záměrem a sezonními výstavami. Od architektonické soutěže je také považováno za dobrý příslib moderní tváře nové Prahy. Ale to se při ubohé podpoře resortu kultury dost rychle oposlouchá. Má-li se centrum paměti stát součástí veřejného prostoru, musí jeho hlas rezonovat v médiích, na sociálních sítích. A hlavně!

Musí kultivovat svůj veřejný dialog v praktickém a pravidelném cyklu. **Proto byl založen různorodý cyklus s metaforickým nádražním názvem „Vysílání stanice Bubny“, VSB.**

Pokud máme vyjádřit dramaturgický a programový klíč k již sedmiletému hlasu na vlnách této vysílací platformy, pak musíme opět sáhnout do „teží kultury paměti“ sepsanými v roce 2023 a vybrat ze základních bodů slovo **Kontextualizace.**

Aby se jevy minulé a současné umocnily do nadčasového odkazu, je dobré s nimi pracovat ve vzájemné interakci. Aby jejich poselství bylo účinné, je třeba jej opřít o mnoho inspirativních postřehů a hodnocení. K tomu v našem vývoji bezpochyby nejvíce přispěly diskuse na vlnách Stanice Bubny.

Stále se nabízejí látky, které má paměťová instituce potřebovat komunikovat. Jak s ohledem na rozvoj „velkých témat“, tak v reakci na události, které naši dobu provázejí. Ve světě zavedených pietních rituálů a ohraných mírových frází by bylo vhodné hledat jazyk státní koncepce, jenž by se novým institucím měl stát zadáním. Takový program však nemáme. Proto je třeba, aby nekamenné instituce hledaly svou cestu individuálně a sledovaly jeho veřejnou odezvu.

Vizuálem prvních let Vysílání stanice Bubny byla dávná sbírka Jaroslava Seiferta *Na vlnách TSF.*

...
Což mohu vyprávět dívkám o hrůzách a světové
válce
Ať sama historie maluje obraz Paleta bojiště je plná
krve
Hra slov Antena oblohy dotýká se
a poslední slovo mé básně je sté devadesáté prvé



...
How can I tell the maidens about the world war and fright
Let history paint the scene Battle-field palette is bloodstained
Play of words Antennas grazing the sky
and the last word of my poem is number
two-hundred forty-eight

Jaroslav Seifert, Na vlnách TSF / On the Waves TSF

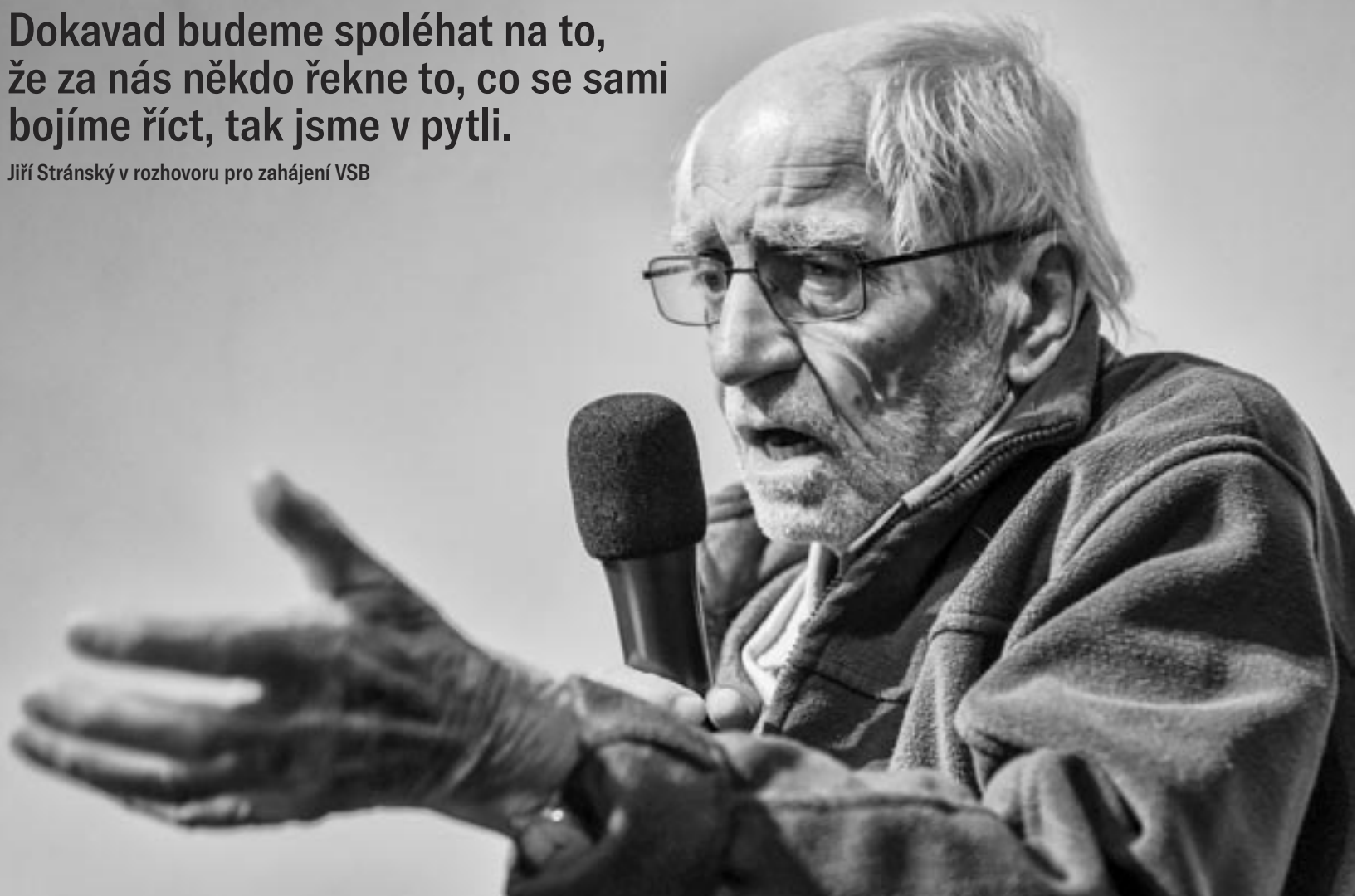






Dokavad budeme spoléhat na to,
že za nás někdo řekne to, co se sami
bojíme říct, tak jsme v pytli.

Jiří Stránský v rozhovoru pro zahájení VSB



Patronem diskusí Památníku ticha se stal
jaksi přirozeně [Jiří Stránský](#).

Fandil myšlence památníku, odjakživa měl
aktivní potřebu vstoupit do všeho, co vypadalo
zdánlivě beznadějně, ale mělo to správné
nastavení.



2017

V pondělí 16. října 2017 jsme v přímém přenosu ČRo Plus vypustili do éteru naši první veřejnou diskusi s názvem převzatým z našeho prvního klíčového hesla:

[Není pravda, že to nejhorší už se stalo.](#)

Moderoval [Jan Bumba](#), diskutovali [Eva Erbenová](#), [Helena Třeštíková](#), [Václav Bělohradský](#), [Eduard Stehlík](#) a [Jaroslav Róna](#).

První přenos měl na ČRo Plus skvělou sledovanost, díky dobrému naprogramování a také díky působivým reportážním rozhovorům s pamětníky, které připravil redaktor [Jan Smatana](#). Jeho minireportáže vytvořily následnému vysílání programovou anotaci po celý předcházející týden.

Časem se ustálila forma na hodinovém vysílání s moderátorem a třemi hosty. ČRo i ČT v té době postupně rozvíjely své nové mediální technologie, vysílání se přesunulo do formy programových streamů.

K jejich rozvoji, ale také devalvací a větší konkurenci v prostoru přispěl covid. Zrodily se nové formy skupinové komunikace a také bezbřehá produkce podcastů.

Nemalý obsahový podíl jsme v průběhu let věnovali propagandě a zneužívání médií k politickým intervencím do různých forem manipulace.

S vývojem událostí a místa se pravidelně věnujeme vždy v jednom z témat roku územnímu rozvoji v blízkém okolí Památníku ticha. Diskutujeme ke kulturním osám mezi tradičními institucemi a novými objekty, jakým bude Vltavská filharmonie, hovoříme o muzejní křižovatce na osách Hrad–Letná–DOX versus Výstaviště–Bubny–Národní muzeum.





2018

Po zahájení **Vysílání stanice Bubny** následovalo v příští sezoně už šest diskusí. Reagovaly na reflexi národní historie na pozadí osmičkových roků. Také na aktuální volební kampaně a jejich mediální manipulace veřejného prostoru. Utváří se partnerská mapa vysílatelů a site-specific zájemců o témata řešení v místě paměti.

Jarní trojice relací VSB navázala na partnerství s literárním festivalem **Svět knihy** a jeho dominantním partnerem – Státem Izrael.

Diskuse „**Jsme Židé, nebo Izraelci?**“ se zúčastnili spisovatelé Asaf Gavron, Hadar Galron a A. B. Yehoshua.

Po koncertu pro druhou generaci Jana Buriana řešili i se zpěvákem Hana Frejková a Pavel Štingl téma „**Úděl druhé generace – vzpomínky či dědictví**“.

Velká politologická sestava – politolog Jacques Rupnik, básník a diplomat Tomáš Kafka, polský historik Paweł Ukielski v moderaci Michala Stehlíka – zasedla k tématu: „**Zrození národů, znovuzrození střední Evropy**“.

Čtvrtá relace VSB na vlně 2018 komunikovala téma „**Sochy jako paměť míst dotýkaných historií**“. Sešli se diskutovat Pavel Karous, Michal Krejčík, Lenka Burgerová a Jan Kadlas.

Debata byla podnětem k následné koordinaci veřejných prostor, které se ujali architekti studia ARN... Památník ticha sleduje rozvoj okolních území a aktivně se podílí na jejich návaznostech i na vztazích s neviditelnými obsahovými dotyky z minulých dob.

Téma „**Kampaně a antikampaně osmičkových roků**“ – hosté Luboš Dobrovský, Olga Sommerová a Patrik Ouředník v přímém přenosu Českého rozhlasu na vlnách Plus – moderoval Jan Bumba.

„**Rasismus a xenofobie v kotli tvrdého křídla**“ – šestá diskuse na frekvenci roku 2018 reagovala na připravovanou výstavu „**Fotbal ve století faulů**“ o ideologizovaném násilí na fotbalových stadionech. Hostovali Vladimír Zápotocký, Karina Hoření, Jindřich Šídlo a Pavel Štingl.

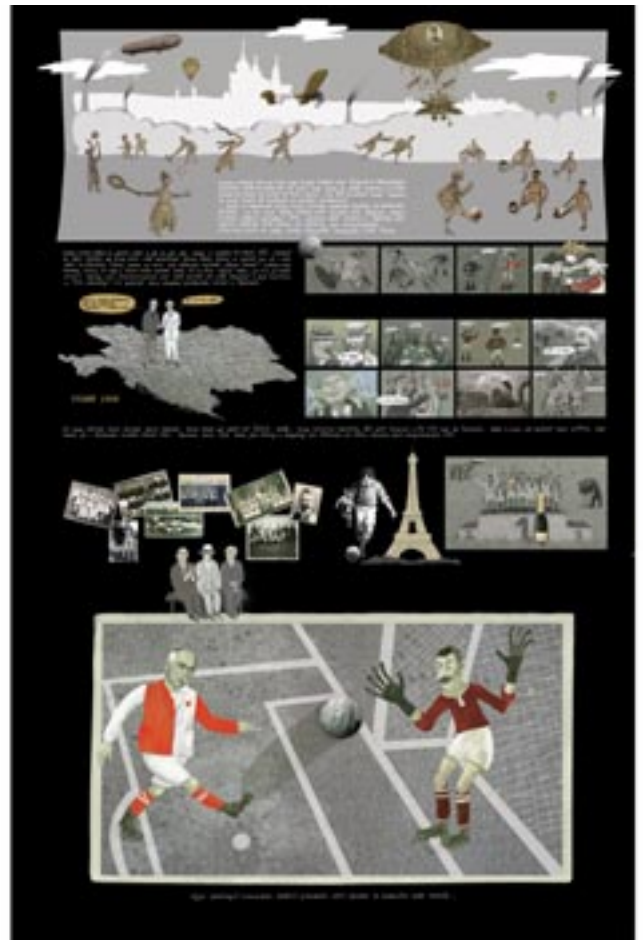
Diskusi moderoval Jan Bumba a přenášel ji Český rozhlas Plus.

Populistický princip nalezení viníka, který je vinen nespokojeností určité jiné části společnosti, ten nepochybně vede ke koncentráku.

Luboš Dobrovský

Němci byli odsunuti, Židi byli vyhlazeni. Můžeme se tedy spoléhat na to, že to je ještě střední Evropa?

Jacques Rupnik





**Novým rizikem je diktatura
vyváženosti. Psychóza
vyprázdněných slov, vytváření
nátlaku, přijatá či tolerovaná
hra na zaužívané lži v politické
rétorice nekončí, ale vyvíjí se.
Podobně, jako tomu bylo
koncem třicátých let, očividné
lži se opírají o vědeckou obec.
Historiografie se topí
v relativismu.**



Sezona roku s devítkou na konci dokonce i Památník ticha přivedla k tématům spojeným s 30. výročí listopadového převratu. Jakkoli Památník ticha je primárně příběhem událostí války, bude jednou nabízet svá další velká témata „propaganda“ a „cenzura“. Pro ty se kulaté výročí listopadových událostí roku 1989 hodilo dost dobře.

Hlavním místem paměti se Památníku ticha stala Letenská pláň. Tedy prostor, kde fakticky o třicet let dříve padla cenzura. Výstava **Komunikace '89** instalovaná do třicetimetřové haly-stanu přinesla prožitek multimediálního návratu do minulosti spojený s místem, kde se definitivně prolomilo socialistické tabu druhé totality 20. století a Československá televize začala vysílat své přenosy z masových manifestací bez dozoru ÚV KSČ.

Sedm týdnů za sebou jsme vysílali se skvělými hosty streamy přenášené ČTK, ČT, ČRo. Památník ticha se poprvé pokusil o něco jako seriál věnovaný mediální výchově.

Debata 1: **Šok z nabyté svobody**

Moderátorky: Jarmila Balážová a Michal Prokop
Hosté: Petr Holubec, Světlana Witowska
Patron: ČTK

Debata 2: **Tekutá modernita „velkých příběhů“**

Moderátorka: Martina Mašková
Hosté: Mikuláš Kroupa, Jacques Rupnik, Fedor Gál
Patron: Post Bellum

Debata 3: **Překrucování historie a manipulace s vlastní identitou**

Moderátor: Jan Bumba
Hosté: Vít Klusák, Petr Koura, Petr Fischer
Patron: Český rozhlas

Debata 4: **Horizonty médií veřejné služby. Důvěra a nedůvěra v mediálním prostoru**

Moderátorka: Tereza Kručínská
Hosté: Karel Hvížďala, Jaromír Volek, Josef Šlerka
Patron: Česká televize

Debata 5: **Cenzura osobních příběhů tehdy a nyní**

Moderátor: Vladimír Kroc
Hosté: Lída Rakušanová, Ivan Gabal, Jan Urban
Patron: Knihovna Václava Havla

Debata 6: **Investigace... nelítostná pravda, milosrdná lež**

Moderátorka: Tereza Engelová
Hosté: Ondřej Neumann, Jana Klímová, David Havlík
Patron: Hlídací pes

Debata 7: **Cenzura a autocenzura**

Moderátorka: Renata Kalenská
Hosté: Petra Procházková, Jaroslav Veis, Pavel Štingl
Patron: Deník N



Výstavou **Komunikace '89** prošlo na 200 školních skupin, které se účastnily speciálních vzdělávacích programů. Po jejím skončení vyslal Památník ticha třem ministrům tehdejší vlády dopis nazvaný:

Výzva ke Dni pádu cenzury ke kultivaci veřejného dialogu a rozvoji mediálního vzdělávání, jež byla vydána u příležitosti pamětního aktu 25. listopadu 2019.

Vážený pane ministře školství, vážený pane ministře kultury a vážený pane ministře zahraničí, oslovujeme Vás jménem projektu Památník ticha s výzvou, abychom navázali na významný milník v naší historii, který se odehrál 25. listopadu 1989.

Před třiceti lety pražskou Letnou zaplnilo 750 tisíc lidí, aby na největší masové demonstraci v historii Československé republiky vyjádřilo nedůvěru tehdejšímu totalitnímu režimu.

(...)

Po třiceti letech vstupují do našeho veřejného prostoru nové formy manipulace.

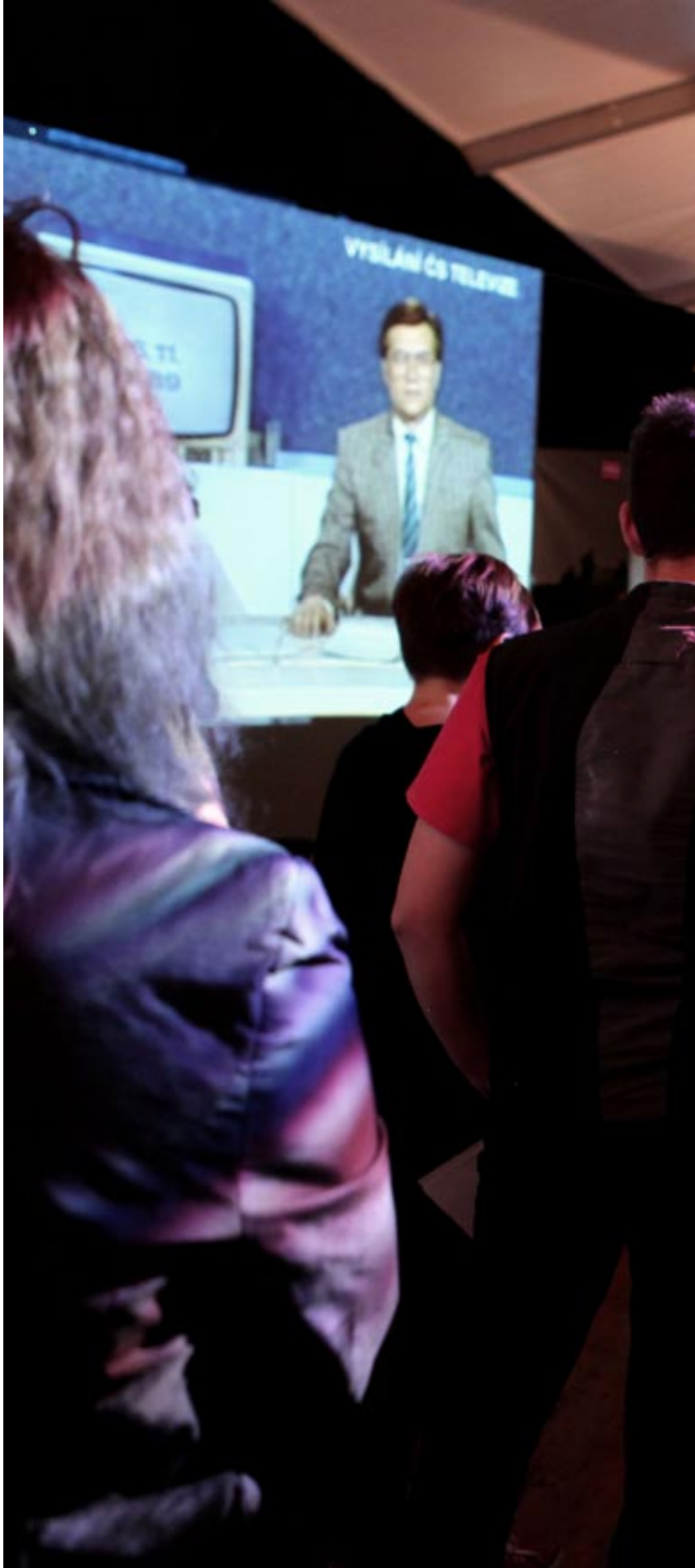
(...)

Je nutné, aby české školství mělo co nejdříve jasnou metodiku a zřetelnou koncepci pro mediální výchovu.

V dopise, jenž rozváděl výše uvedené fragmenty, se psalo, že je třeba vrátit médiím důvěryhodnost a jejich čtenářům schopnost rozeznat manipulace od věrohodných informací.

V oblasti mediální výchovy se od roku 2019 nestalo nic převratného, na každém z obeslaných ministerstev se vystřídal na deset různých politiků.

Jen jeden z adresátů poděkoval za podnět.





2020 + 2021

Následující ročníky jsou limitovány proměnami epidemických opatření. Vysílání stanice Bubny nahrazuje internetová komunikace různých forem. Organizujeme aktivity bez diváků, které se hodí pro stream, ale ne pro kontaktní veřejné diskuse.

Hotovým výbuchem nových témat byl začátek války na Ukrajině a s ní spojené ekonomické propady vedoucí přirozeně k nárůstu různých forem extremismu, včetně antisemitismu. Sociální sítě se stávají samostatným okruhem témat pro naše diskuse. Jsou však také bojištěm, na kterém se vede válka. Pro nás hybridní, jež nahrává návratu témat považovaných za dávno vyřešená.



2022

Vysílání je již programem nově založené státní příspěvkové organizace, která postupně přebírá aktivity neziskové instituce. Významné výročí atentátu na Reinharda Heydricha přináší sérii veřejných akcí po celé republice. Památník ticha instaluje do Křížové chodby Karolina velkou expozici k rasovému programu zastupujícího říšského protektora a dalekosáhlým plánům na proměnu Prahy v říšské město rasové vědy nazvanou **Nový světový pořádek**.

Expozici jsou věnovány i tři relace VSB. Samotné názvy jednotlivých relací vypovídají o naléhavosti obsahu:

Staré a nové války, historické reminiscence a dnešní tvrdá realita

Hosté: Jan Dobrovský, Jakub Szántó, Petr Koura

Jak válka na Ukrajině změní dosavadní světový řád?

Hosté: Petr Kolář, Petra Procházková, Michael Romancov

I když zbraně utichnou, bezostyšná a lživá dezinformační propaganda poběží dál

Hosté: Tomáš Pojar, Václav Marhoul, Pavel Štingl

Na podzim roku 2022 se Vysílání stanice Bubny opět vrátilo k diskusi o místě paměti a vývoji jeho projektování.

V relaci „Konec smetiště dějin“ diskutoval radní pro rozvoj hlavního města Prahy Petr Hlaváček, architektka Lenka Burgerová, architekt ARN Michal Krejčík a ředitel Památníku ticha Pavel Štingl.





Projekt Památníku ticha a administrace jeho investičního záměru zpomaluje byrokracie státní správy. Paradoxem je, že koordinace veřejných prostor v okolí a harmonogramy staveb byly diskutovány z popudu Památníku ticha.

Teď se stal právě iniciátor tím, kdo je nedodržel.

Zcela speciálním setkáním a veřejnou diskusí na půdě nádraží Bubny byl seminář pro muzejní odbornou veřejnost o polských muzeích paměti a památnících. Autorský tým Památníku ticha nabídl kolegům paměťových institucí své nové poznatky z cesty po polských centrech paměti.

Přednáška s diskusí „**Narativ-příběh-prožitek / Muzea severu**“ byla dobře navštívena, dostavil se také nový polský velvyslanec v Praze. Z okruhu odborné veřejnosti však téma zajímalo jednu jedinou osobu.

Téma míst paměti u nás zatím nemá svou platformu.



Znakowanie Labelling

„Jakby strasze był cmentarz, gdy pierwszy raz trzeba wyjść na ulicę i -nie-
wznieść się. Wyjdę na ulicę, do wstępnego się nie mogę podnieść, do wstępnego się nie
wznieść” - zanotowała w pamiętniku Aleksandra Szulcówna-Gut.

“How horrible it is to walk out into the street for the first time with a ‘patch’
on your back. I feel that everyone is staring at me, everyone is mocking me”,
noted Aleksandra Szulcówna-Gut in her memoir.



Upokarzanie Humiliation

„Trzech oficerów zatrzymało przechodzącego starszego Żyda,
wyjął z kieszeni nożyczki, obciął Żydowi pół siwej brody.
A fourth officer took the photograph” – pisał we wspomnieniach poseł n
Apolinary Hartglas.

“Three officers stopped an elderly Jew passing by and one
took
a pair of scissors out of his pocket – he cut off half the Jew’s
A fourth officer took the photograph”, noted Apolinary Hartglas
of the prewar Sejm, in his memoir.





2023

Tento rok se nese ve znamení světových událostí a k nim volně navazujícím výročím. Jarní cyklus cílí na téma války na Ukrajině.

Den po válce... jak přežít konec války.

Veřejná diskuse k výročí konce druhé světové války je zaměřena na aktuální otázky o tom, co bude, až skončí válka na Ukrajině – řešíme téma, kterému se Památník ticha dlouhodobě věnuje.
Hosté: Jakub Szántó, Václav Marhoul, Alexandr Mitrofanov
Moderace: Jan Urban

Hranice míst paměti

Diskuse o stávajících proměnách okolí Památníku ticha.
Hosté: Pavel Štingl, Lenka Burgerová, Jan Stolín
Moderace: Pavla Melková

Antisemitismus v paralelách minulosti se současností

Realita sílících nenávistných projevů rasového extremismu roste. Chce se nám přijmout zdůvodnění, že doba je prostě taková?

Hosté: Jan Dobrovský, Tereza Šternová, Jan Fingerland

Moderace: Irena Kalhousová

Poselství kapitoly Narativ

Žijeme v iluzi o své nadčasovosti v poselstvích, jež v nás posilují pocit objevitelství. A přece formulujeme dávno pojmenované a prožíváme dramata znovu přicházející. Nevyhnutelnost osudu nespočívá v nepoučitelnosti, ale v biologické podstatě lidského rodu.

Téma antisemitismu prodělalo s válkou v Gaze doslova erupci návratu do světových měst. Má v něčem jinou a v něčem dramaticky stejnou povahu, jako tomu bylo před sto lety. Je však pupeční šňůrou propojeno s tématem odkazu holocaustu. Je třeba řešit, zda se tato šňůra má přerušit a zda to vůbec lze.

Je třeba si přiznat, že právě tak, jako se vyvinul antisemitismus, tak se mění i reflexe příběhů šoa. Stojíme před kruciólní otázkou, zda bezpečně uschovat židovskou genocidu za hradby času či zda je mobilizovat proti nově se rozvíjejícím nepřijatelným sociálním jevům naší doby.

Desítky let se hovoří o tom, že šoa je téma nadčasové.

Spirála času se však obrací. Už nejsme „po válce“, ale „před válkou“.

A navzdory tomu opakujeme stejná hesla o tom, co všechno se nesmí opakovat, jinak si to budeme muset znovu prožít.

Narativ se změnil, hesla se nemění. Jsme dezorientováni v čase – jen proto, že jsme pohodlní změnit přístup k vlastní realitě. A také se vyhýbáme využít bolestivě prožitou minulost k účinnému varování před sebou samými.

Antisemitismus v moderních společnostech je hromosvod pro společenskou nedostatečnost, nejenom mentální mindrák, ale také pocit viny. Přesná definice antisemitismu je mít viníka, který může skandalizovat všechny naše obavy ze světa, které nemůžeme sami zvládnout.

Jan Dobrovský



Prožitek

Místo poznamenané odchodem desítek tisíc lidí na smrt má svou zvláštní energii. Ne všichni jsou k tomu citliví. Ne všechny probudí verbální informace. Současná kultura paměti pracuje s prožitkem. Není třeba se bránit emocím, jen se s nimi nesmí pracovat trapně. Kultura připomínání je obecná hodnota, která se dá kultivovat, ale je třeba ji rozvíjet. Ne však na jednom místě paměti, ale v celém vzdělávacím systému země. Je dobré si připustit, že jsou kolem nás státy, které jsou v tomto směru dál.

Má-li Orwell pravdu, když tvrdí, že kontrola minulosti umožňuje kontrolu budoucnosti, je ve jménu této budoucnosti nezbytné, aby ti, kdo mají pod kontrolou přítomnost, nedovolili manipulovat s minulostí tak, aby se budoucnost stala pro lidstvo nepohostinnou a neobyvatelnou.

Zygmunt Bauman, *Modernita a holocaust*, 1989

ROZBUBNOVÁNÍ







Od počátku jsme více tušili, co nechceme, a jen pomalu jsme se dobírali toho, co chceme. Bylo jasné, že naší cestou nebudou tradiční pietní akty s kladením věnců a pompézními projevy, že hledáme něco jiného než obvyklá klišé.

Téma šoa je právě tak globální jako lokální.

Globální je hlavně to obrovské číslo zavražděných a umučených.

Lokální jsou osobní příběhy a ty se teritoriálně liší. Ani ne snad tolik v jejich válečné vzpomínce, ale v jejich reflexi různých kulturních skupin a zemí, které židovské transporty opouštěly a kam se vraceli zbědovaní přeživší.

Muzea paměti žijí své odlišné příběhy kontextem, v němž Židé opouštěli své domovy, a také zkušeností z jejich poválečného přijetí či reflexí jejich zkušenosti. Pražské deportace mají svá specifika právě taková, jaké byly zdejší vztahy meziválečných časů. Válka a její zapomínání i rozpomínání byly poznamenány následujícím obdobím: komunistickou totalitou, jež preferovala hrdiny nového režimu a rituály pompézních pietních aktů.





Datum 27. ledna je mezinárodním dnem H-Day, vztazeným k osvobození Osvětimi. V Terezíně se připomíná červnové osvobození ghetta.

Položili jsme si otázku, co je velký den pro místo paměti na nádraží Bubny. Pro výroční den nádraží Bubny se nabízelo datum prvního transportu vypraveného z Prahy do Lodže, 16. října 1941.

Ke společnému zamyšlení nad scénářem dne, který jsme se rozhodli povýšit na významné datum, se potkalo několik těch, kdo od počátku vnímali Bubny jako dluh, jež je třeba zapravit. Leoš Válka, Jan Hřebejk, Jaroslav Róna a Pavel Štingl zasedli k poradě na terase DOX:

„Chce to něco, co zazní a bude to prožitek, rituál, společná vůle, silná vzpomínka...“

„Tak když Bubny, tak asi bubnování,“ pravil kdosi. *„Bubnování pro Bubny,“* vypadlo najednou z Leoše Války.

Nejsme indiáni ani šamani, potřebujeme své legendy, svou logiku a vysvětlení, abychom mohli společně prožívat či bubnovat.



David Gaydečka oslovil Davida Kollera, Tam Tam Batucadu, angažovali jsme Báru Hrzánovou na moderaci. A tak se zrodila tradice bubenického megaorchestru.

Každý říjen přinesl k Bubnování pro Bubny novou výstavu, jako podnět k postupnému putování za budoucí stálou expozici.

Milčící většina a symbol rušení jejího tichého přihlížení motivovaly název Památník ticha.

Zaužíval se jako varování před pasivitou a proti nepatřičnému tichu. Také jako symbol předlouhého čekání na místo paměti, které v Praze mohlo válečné deportace připomínat už dávno. Název má v sobě rytmy bubnů i Bubnů, naléhavost na dokončení záměru a také podobenství.

Bubnování pro Bubny jsme udrželi i za covidu-19, kdy pod sochou Brána nenávratna vybalil své rytmické nástroje Jaroslav Kořán a my jsme jeho sólo posílali po internetu streamem.

Poslední ročníky Bubnování se mění v koncert pro stovky bubnujících. Slavní muzikanti si jej užívají stejně jako sboristé na bicí. Svůj význam v rituálu hlasitého připomínání mají ovšem také hosté, kteří přicházejí se svými nadčasovými pohledy na události, které se opakují.

Bubnování se zúčastnilo mnoho osobností významných pro pozdější formování obsahu a jazyka Památníku ticha. Madeleine Albrightová, spoluzakladatelka čestného boardu Památníku ticha, bubnovala paralelně na washingtonské ambasádě.

Philip Zimbardo – psycholog, jenž světu dal věhlasný stanfordský vězeňský experiment, předal na jednom z bubnování Památníku ticha svůj vzdělávací koncept „Heroic Imagination Project“, jenž se pokouší proti zlu uvolnit odvahu a připravit účastníky konfliktních situací na riziko spojené se zásahem proti nepatřičným jevům i za cenu vlastního rizika.

Lord Alf Dubs – další významný člen bubenického sboru – se rozhodl pomoci sirotkům-běžencům na jejich cestě do Evropy. Založil britskou parlamentní diskusi na vlastní zkušenosti zachráněného dítěte... Tak Žid z Prahy, dítě z Wintonových vlaků, žádal jako poslanec britského parlamentu azyl pro arabské děti.

Bubnování se stalo symbolickým nástrojem rozvoje Památníku ticha. Rok co rok se stává bilancí rozvoje komunikace a vzdělávání v místě paměti. Z šesti přeživších sedících zde v prvních řadách je v okamžiku, kdy vzniká tento text, na živu už jen jedna.

Bylo nám ctí, že bubnovaly s námi... Byly nám velkým závazkem.





Už první bubnovací moderace se nesla v koncepci fenoménu [Šoa v nás](#):

Všichni jsme dědici příběhů šoa... Někdo, protože má v rodině ty, kteří byli deportováni, tedy obětí. Někdo, protože nese dědictví těch, kteří to organizovali – pachatelů. Všichni ostatní pak v sobě mají odkaz mlčící většiny. Proto bubnujme proti pasivnímu přihlížení k událostem, k nimž se nemá mlčet. Bubnujme a jednejme, dokud to jde. Vždycky je nějaký práh mlčení. Pak už je pozdě.



Od vypuknutí války na Ukrajině dostává Bubnování pro Bubny docela novou energii. Hovoří se o obráceném narativu válek. Už nepřipomínáme, co bylo a co se stát nesmí, ale varujeme před tím, co přichází. Deváté bubnování proti nevěšmavosti se konalo jen týden po útoku Hamásu na Izrael z Gazy. Do prostoru staveniště obklopujícího nádraží Bubny se dostavilo deset velvyslanců.

Vystoupila [Eva Erbenová](#), přeživší šoa, která bydlí jen několik kilometrů od Gazy. Události dávných židovských příběhů a dramatické současnosti se potkaly. Svět čelí nebývalému nárůstu antisemitismu. Komentáře k bubenickým happeningům se aktualizují!

Navzdory tomu projekt přestavby nádražní budovy stagnuje a kulturní plány Památníku ticha jsou státní správou postupně omezovány.





KONCERTY PAMÁTNÍKU TICHÁ



HUDBA JAKO TERAPIE,
PŘIPOMÍNÁNÍ,
HOJENÍ A ČIŠTĚNÍ





I malé místo paměti má právo na velkou hudební kompozici. Hudba není malá nebo velká. Je pouze vhodná či nepatřičná. Pokud je správně vybrána, pak není větší podobenství než právě hudba. Přejde v prostoru, doznívá uvnitř návštěvníka.

V roce 2016 se na velkém pódiu před nádražím Bubny poprvé objevil orchestr [The Tap Tap](#). Následně se jeho bicí sekce zúčastnila Bubnování pro Bubny.

Napřesrok se muzikanti Jedličkova ústavu na stejné místo vrátili. Pomohli nám rozšířit téma [Jinakosti](#), které jsme v té době naší kulturní sezoně dali jako společný jmenovatel.



**Chtěli jsme elegantně zakončit den.
Pak ale nákej týpek řekl:
„Co je tohle za sajrajt...
Jak to, že černá holka s bílým klukem
spolu pijou Black and White!“**

The Tap Tap, citát z písňe



Je těžké si uvědomit, že před poměrně nedávnou dobou se děly tak strašné věci a že tomu většina lidí mlčky přihlížela, nebo dělali, že to nevidí. Je důležité, abychom o těch věcech věděli, aby se nezopakovaly.

Simon Ornest



Svůj prostor v nádražní hale si opakovaně našel orchestr **Šarbilach**. Přední česká klezmerová skupina se vrací s balkánskými rytmy židovského putování starým světem vedena stejným motivem. Orchestr cítí k bubenské nádražní hale vztah i konflikt tradice s ozvuky své hudby – snad je to memento.

Balkánské rytmy jsou spojeny s evropským židovstvím. Ne však v Čechách. Zdejší stránky z novin časů Tomáše Garrigua Masaryka uváděly k hostování klezmerové hudby v Praze, že do Čech zavítal skutečný Orient. Židovská tradice se zkrátka ve městě rabi Löwa Jehudy Arje ben Becalela projevovala tóny moderny či jazzem. V prosinci 2022 doprovodil Šarbilach rozsvícení chanukového světla.

Milým průnikem tváří Orientu byl pražský zájezd konzervatoristů z izraelského města Akko. Jejich škola se nazývá „Centrum čtyř religii“.









Další pravidelnou hudební sestavou, doprovázející události na nádraží Bubny, je **Trombenik Prague Klezmer Band Josefa Vondráčka**. Zahrál k výročí tragédie lodi **Patria** 25. listopadu 2020 před sochou **Wooden Cloud** dopravenou k nádraží pro vzpomínku na utečence z okupovaných území, kteří se o 80 let dříve rozhodli vstoupit do Svaté země v roli trosečníků. Vyhodili do povětří loď, na níž měli být deportováni do utečeneckého lágru na ostrově Mauricius.

Trombenik také svou hudbou podkreslil reversionisáž pomíjivých soch v roce 2021. Produkce na peronu nádraží, které se účastní návštěvníci i cestující příměstskou dopravou, zprvu muzikanty trochu zaskakovala. V průběhu produkce však zjistili, že občasná hlášení nádražního amplionu o nevstupování do kolejíště mají svou přirozenou režii, která nikdy nesplete timing.



Zcela speciálním projektem bylo přenesení koncertu k oscarovému filmu **Obchod na korze** z Obecního domu pod širé nebe, před nádraží Bubny. Letní kino sice naneštěstí zmklo, ale zážitek zprostředkovaný **Symfonickým orchestrem hl. m. Prahy FOK** vydrželi všichni návštěvníci i v pláštěnkách.

Dvě covidové sezony se pro Památník ticha proměnily v sérii streamů. Koncertní cyklus zachránilo v roce 2021 rozhodnutí České televize natočit v bubenské hale k 80. výročí prvního židovského transportu z Prahy přímý přenos vystoupení **Bennewitzova kvarteta**.

Díky televiznímu přenosu se koncert s programovou skladbou židovských autorů rozšířil ve výroční den prvního transportu z Prahy do povědomí desítek tisíc televizních diváků.

Zvláštní období zpomalení celého světa ukázalo, že v nouzi se dá provozovat hudba i bez diváků. Pro interprety však virtuózní výkony v prázdné nádražní hale vyžadovaly veliké nasazení bez přímé odezvy.

V posledních letech potěšily „koncerty na přidanou“ v nádražní hale. Přinesly laskavé zklidnění po rytmickém maxiorchestru pod širým nebem.

Jiří Stivín a **Robert Hugo** vystoupili s několika moderními kompozicemi v jazzovém rytmu. Program se jmenoval „**Ztracené serenády**“.

Zcela originálním završením večera bylo vystoupení pianisty **Denise Szalbota** s jeho osobitým pojetím skladby **Different Trains**.

Kompozice mohutné energie od slavného amerického skladatele **Stevea Reicha**, motivována deportačními vlaky, byla původně napsána pro smyčcový kvartet.

Klávesový virtuos s Aspergerovým syndromem ji nesmírně působivě uvedl zkrácenou ve vlastní aranži na piano. Jakkoli by se slavný autor dost možná divil této aranži, atmosféra koncertu připomínala hudební hypnózu.

O rok později nádražní halu zaplnila **Monika Načeva** svými písněmi na slova **Jáchyma Topola**. Doprovázel ji **Michal Pavlíček**.

Deváté Bubnování pro Bubny vyvrcholilo jazzovým vystoupením **NYC Tria Libora Šmoldase**, jehož bubeníkem byla hvězda Bubnování pro Bubny 2023 **Adam Nussbaum**.



VZPOMÍNKY NA BIIB



V noci z 8. na 9. března 1944 odvezli nacisté všechny dosud žijící vězně ze zářijového transportu do plynu. Jednalo se téměř o 3800 lidí! Tato událost se zapsala do historie jako největší masová vražda českých občanů.

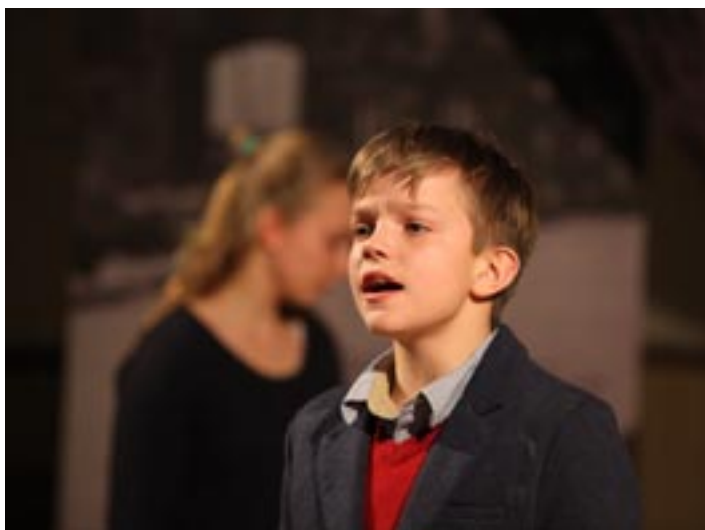


Samostatným cyklem Památníku ticha je tradiční vzpomínání za tzv. terezínský rodinný tábor v Osvětimi. Má dvě významná data:

Jarní, kdy v noci ze 7. na 8. března 1944 došlo k největší jednorázové genocidě československých občanů zplynováním a zpopelněním 3792 Židů z lágbaráku Bllb. Tento tragický okamžik historie vzpomínáme zpravidla přímo na nádraží Bubny.

Velký letní koncert Památník ticha pořádá už tradičně ve dvoranách Veletržního paláce v datech, kdy byl rodinný tábor definitivně likvidován. Tedy mezi 10. a 12. červencem 1944.

V roce 2019 zaspívala na nádraží [Irena Troupová](#) a také to nebylo její zdaleka poslední vystoupení v místech spojených s jejím osobním příběhem.



Roku 2020 epidemiologická situace zrušila koncert na poslední chvíli.

V roce 2021 covid stále diktoval celému světu svůj rytmus, ale Památník ticha přešel do kulturního módu přes internet.

[Ilse Weberová](#), židovská básnířka a spisovatelka dětských knížek, vstoupila do nádražní haly v podobě hlasu [Edity Adlerové](#) s ukolébavkou [Wiegala](#).

Ilse Weberová byla jednou ze statečných a prozíravých matek, které našly odvahu a prozířetelnost, že své dítě svěřily do jednoho z Wintonových vlaků. Její syn Hanuš následně válku přežil ve Švédsku. Ona sama, se synem Tomášem, zahynula roku 1944 v Osvětimi. Rodiče Wintonových dětí, později deportovaní přes Bubny do ghetta a vyhlazovacích táborů, se stali mementem, které rozhodlo o pojmenování ulice přilehlé k nádraží Bubny po [Nicholasi Wintonovi](#).





Často přemýšlím, proč mi vlastně Pánbůh nadělil hlas. A při takových příležitostech, jako je tato, mne veškeré pochybnosti opouští, neboť jsem si jista, že to je z toho důvodu, abych mohla vyjádřit svou účast.

Jsou místa, která jsou velmi zvláštní. Všichni to cítíme a potom přijdeme na to, že se tam něco stalo. Vznáší se tam takový genius loci, který vám nese nějakou zprávu. A v těchto místech se velmi dobře zpívá, protože se mohu napojit na tu atmosféru. A i když je to atmosféra smutná, jako tady, tak mohu vyjádřit svým zpěvem svou účast, svou solidaritu... a mohu svým zpěvem vyjádřit více, než bych třeba vyjádřila svými slovy.

Edita Adlerová

My jsme si pro dnešní den vybrali skladbu Voskovce a Wericha, kterou vězni v Terezíně v rámci jednoho kabaretu přetextovali a nazvali ji Kufr a já. Přirovnali tam člověka k věci, která nemá svou vlastní vůli a musí se odkázat na nějaká slepá opatření...

Ale to, jak lidé tehdy dokázali žít v těch těžkých podmínkách, to je povzbuzení i pro nás, v téhle době. A paradoxem je, že ten původní text Voskovce a Wericha má tyhle verše:

„Je to divný svět, když se mají dva rádi,
ale když jim plynová maska při líbání vadí.“

František Tichý, ředitel Přírodní školy

Druhou písní malého streamového koncertu byla píseň motivovaná autorskou dvojicí V+W. Nazpívali ji v prostoru bubenského kolejíště studenti, kteří ironií a normami doby k sobě nesměli blíže než na vzdálenost 1,5 metru. Jednotlivé zpěvy osamělých interpretů pak byly poskládány v klip až ve střihně.





Vzpomínka na Bilb roku 2022 byla stále ještě ve znamení doznívajících pandemických opatření. Proto jsme se rozhodli ještě jednou jít cestou předtočeného klipu... Důstojného, s významovou hudbou, ale také vstřícného pro ty, kterým poselství posíláme na prvním místě. Pozvali jsme tedy dva koncertní mistry na peron do popředí klipového koncertu a skupinu studentů do pozadí – před široký plán kolejíště.

Koncertní mistři **Michal Kaňka** a **Jan Schulmeister** zahráli **Dva chasidské tance Zikmunda Schula** a **Preludium suity č. 3 C dur Johanna Sebastiana Bacha**.

Studenti **Přírodní školy** za zády violoncellisty a houslisty vytvářeli na zdevastovaném peronu nádraží Bubny graffiti motivované vzpomínkou **Dity Krausové** na její příjezd do Osvětimi.



Rok 2023 umožnil opět návrat k tradičnímu koncertnímu dialogu s návštěvníky.

Pro březnovou vzpomínku byl osloven **David Dorůžka**, aby se svým triem zaranžoval koncertní odhalení snímku pro budoucí stálou expozici Památníku ticha. Zhudebnil tak mimořádný objev autentické fotografie deportace rodinného tábora z Terezína do Osvětimi.

Studenti Lauderových škol vytvořili světelnou choreografii, která jednotlivé motivy historické fotografie ze září 1943 postupně odhalovala obecenstvu. Hudební trio hrálo variace klasických skladeb jazzového žánru Prahy, které doznívaly v hlavách pražských občanů zavlečených do neznáma.

...Melodie, které pomáhaly přežít.

Pamětníci se shodovali v tom, že v tíživých podmínkách ghatt nebylo možné se vracet k nějakým žalmům či kadišům, ale k ozvukům divadel a klubů meziválečné Prahy... zazněli tedy opět Dvorský, Ježek, klasika doprovázená vzpomínkami na rodinný tábor. Na jeho odjezd z Terezína, příjezd do Osvětimi a také vyprázdňování baráku Bllb.





2024 je rokem 80. výročí největší jednorázové genocidy československých občanů. Terezínský rodinný tábor je zvláště dnes, v době útoků na civilisty v novodobých konfliktech, významným varováním o nepoučitelnosti lidstva.

Rok 2024 je však také obdobím unikátních českých úsporných balíčků, které na kulturu dopadly celoplošně. Navzdory dvěma současným válkám, které vytvářejí děsivé paralely k událostem minulého století, se nepodařilo přesvědčit ani ministra, ani premiéra této země, aby podpořili záměr Památníku ticha na „sezonu vzpomínky na rodinný tábor“.

Plná pravda o úsporách se vynořila z minister-
ských tabulek až v době, kdy koncert pro
Bllb 2024 byl celkově vyprodukován. O termínech
vzpomínkových akcí Památníku ticha nerozodu-
jeme my, ale aktéři minulosti, jako byl i Adolf
Eichmann, Reinhard Heydrich a další specialisté
konečného řešení, kteří s fiskálními plány resortu
kultury jaksi nepočítali. Bylo nám trapné koncert
týden před termínem odvolat, zaplatili jsme jej
tedy ze zdrojů neziskové společnosti Památník šoa
Praha. Stali jsme se tvůrci unikátního economic-
kého systému: obecně prospěšná společnost
dotuje státní správu i v tak vypjatých okamžicích,
jako jsou velká data masových vražd.

Koncert se konal ve Velké dvoraně Veletržního
paláce. Program zahájil fragment divadelního
představení [...because of Alma](#).

[Škampovo kvarteto](#) připravilo kratší skladbu
[Hanse Krásky](#) spojenou s osmdesáti lety
od transportu terezínských umělců
do Osvětimi v říjnu 1944.

Vrcholem večera byla plná kompozice [Different
Trains](#) i s původní zvukovou aranží [Stevea Reicha](#).



VELKÉ LETNÍ KONCERTY







Vzpomínka na Bllb 2020 zahájila připomínání likvidace rodinného tábora formou velkého letního koncertu. První velké hudební vzpomínání se uskutečnilo ve Velké dvoraně Veletržního paláce.

Bennewitzovo kvarteto zahrálo ve svém klasickém repertoáru několik vzpomínek na českou klasiku, jež vyvrcholila **Antonínem Dvořákem**.

Vzpomínka na Bllb 2021 byla ve znamení magické improvizace **Ivy Bittové**. Opět Velká dvorana Veletržního paláce, opět letní prázdninový čas, ale skvělá návštěvnost. Vzpomínku přidal profesor **Toman Brod**, někdejší obyvatel baráku „familienlageru“.

Vystoupení houslistky a hlasové performerky bylo fascinující, osobní, niterné. **Iva Bittová** opět potvrdila, že hudba pro vzpomínání nemá mantinely. Záleží na atmosféře, na autentickém místě a na vhodném vedení souvislostí.

Třetím velkým setkáním pro Bllb byl koncert **Dagmar Peckové**. Návštěvnický zájem ukázal, že Malá dvorana je i při jejím úctyhodném rozměru pro zájemce o koncerty Památníku ticha opravdu malá.

Jako host večera vystoupila **Eva Erbenová**, přeživší Terezín a Osvětim, dnes spisovatelka žijící v Izraeli. Večer moderoval **Jan Bumba**.





Vzpomínku pro Bill v létě roku 2023 naprogramoval čechoamerický dirigent [Petr Kotík](#). Svou kompozici pro Velkou dvoranu Veletržního paláce nazval ZVUK + TICHŮ. Koncert uvedl příběhem vlastního dědečka, jenž od Veletržního paláce přes Bubny odjel do Terezína.





Máme odpovědi na otázky, které jsou ve vzduchu! Co už je lepším argumentem proti očividné lži než síla prožitého? Máme v rukou nástroje, které mohou proměnit autentické příběhy minulosti v argumenty proti banálním šablonám manipulujícím s podvědomými stereotypy, naneštěstí tolik podobnými frázím Hitlerovým, Heydrichovým, Goebbelsovým... ale také Putinovým a celé propagandistické linii stojící za dnešní válečnou hrůzou na východě. Nemáme však prostor, který tyto argumenty může prezentovat široké veřejnosti.

Naše platforma paměti jako žánr v této zemi prakticky neexistuje. Reakcí tuzemské kulturní podpory na válku na Ukrajině jsou škrty v rozpočtech. Stále si pokládáme otázku, zda právě v této válce by tomu nemělo být v žánrech diskutujících paralely minulosti naopak.



Můj dědeček z matčiny strany, Hanuš Epstein, byl v únoru 1945 odvezen do terezínského tábora a zázrakem přežil. Hanuš byl hudebník, dirigent.

Naučil mne hrát na klavír. Mám nás oba dodnes před očima: seděli jsme vedle sebe na podlouhlé židli u klavíru, moje dětské nohy nedosáhly na zem. A Hanuš mně přehrával z partitur a vše vysvětloval. Nerozuměl jsem prakticky ničemu, co říkal, to ale nevadilo, přišel jsem na to mnohem později.

Anebo, možná že úplně ne.

Petr Kotík







Slavnostní koncert Vzpomínka na Bllb se uskutečnil 11. července 2024 v Jízdárně Pražského hradu.

Důstojným setkáním k jubilejní vzpomínce 80. výročí likvidace rodinného tábora v Osvětimi se podařilo završit koncertní cyklus Památníku ticha. Symbolická prostora se zcela zaplnila návštěvníky, které přivítala klavírní improvizace [Emila Viklického](#), ilustrovaná záběry Prahy konce třicátých let.

Jedna ze vzpomínek Evy Erbenové na tento den je na krásné, a zároveň smutné lidské bytosti, s nimiž nastupovala do vlaku:

„Jak byli pěkně oblečení, holčičky měly mašle, měly v kufu Máchův *Máj*, nebo Erbenovu *Kytici*...“

Tím nastal vražedný proces, o němž se Arnošt Lustig vyjádřil jako o proměně lidí v materiál. V lidský odpad, který je nutno zlikvidovat. Z Terezína tak bylo do vyhlazovacích táborů průběžně odvezeno téměř 90 tisíc lidí. Konce války se dočkala jen desetina z nich.

Z moderace Jitky Čvančarové

Vystoupil **Symfonický orchestr hl. m. Prahy FOK** s kompozicí **Bedřicha Smetany *Z mého života***, přearanžovanou pro symfonický orchestr **Georgem Szellem**. Program završilo osobní hudební vyznání jazzového saxofonisty **Jaroslava Jakuboviče**, jenž svým rodičům dedikoval skladbu ***Sára a Abrahám***, v níž si sám zahrál sólo. Orchester řídil **Tomáš Brauner**.

Vrcholem večera byla píseň od izraelské autorky **Na'omi Šemer *Horchat Hai Caliptus***, jež byla, v podání **Jitky Čvančarové** uvedena jako citace z filmu **Václava Marhoul *Nabarvené ptáče***.







Genocida je slovo, které má letos také 80. narozeniny. [Raphael Lemkin](#) tento pojem vyjádřil poprvé roku 1944 v reflexi holocaustu. Doprovázela jej proklamace o tom, že něco podobného jako lidstvo již nikdy nedopustíme. Realita však byla jiná. Následovala dlouhá řada úmyslného a systematického ničení, vyvražďování milionů dalších lidí z důvodu jiné etnické, rasové, náboženské či národnostní skupiny.

Uplynulo osm desítek let a my zvláště nyní v podobě faktických, ale i hybridních válek jsme svědky relativizace genocidy jako pojmu.

Dočkali jsme se toho, že samotní agresori z ní obviňují druhou stranu. Dočkali jsme se toho, že současné politické a vojenské vedení Ruska už ani neskrývá a neomlouvá svoji snahu o zničení a vymazání státnosti ukrajinského národa a jeho kultury s tím, že zároveň vyhrožuje celému světu dokonce zničující válkou v podobě jaderné apokalypsy.

Dočkali jsme se toho, že židovský národ je odsuzován za protiútok jako reakci za napadení vlastní země, za plánované vraždění svých občanů z důvodů náboženské a národnostní nenávisti. A my se můžeme jen ptát, jak by na tyto všechny události našeho dnešního světa nahlížel právě Raphael Lemkin, autor pojmu genocida zrozeného v roce 1944.

Skvělou atmosféru Jízdárny Pražského hradu se podařilo promítnout i do televizního přenosu, který vzbudil velké divácké ohlasy.

Koncert Vzpomínka na Bilb v létě roku 2024 završil řadu pietních setkání pro rodinný tábor organizovaných Památkem ticha.

Následující den ráno, 12. července 2024, si zavolal ministr kultury Martin Baxa ředitele organizace Pavla Štingla k osobnímu rozhovoru, kde jej vyrozuměl o svém rozhodnutí vyhlásit na jeho místo výběrové řízení.

Dvanáct hodin po slavnostním koncertu nastal soumrak Památníku ticha.



Poselství kapitoly Prožitek



čtvrtek
13. července v 19 hodin
Velká dvorana Veletržního paláce
Dukelských hrdinů 47, Praha 7

Památník ticha si vás dovoluje pozvat na slavnostní koncert k uctění obětí likvidace terezínského rodinného tábora v Osvětimi

Vystoupí Petr Kotík, český hudební skladatel, dirigent a flétnista žijící v New Yorku, který svou hudební vzpomínku věnovanou místům spojeným s deportacemi části vlastní rodiny nazval:

Zvuk & ticho

[Sound & Silence]

text: Gertrude Steinová

soprán: Irena Troupová a Zuzana Barochová

flétna: Petr Kotík a Daniel Havel

housle: Anna Romanovská

perkuse: Martin Opršál a Filip Závorka

hudba: Petr Kotík

Vzpomínka na BIIB

Rezervace:
rezervace@pamatnikticha.cz
www.pamatnikticha.cz



Hudební seriál, jenž zazníval deset let z míst paměti spojených s pražskými židovskými deportacemi, kultivoval tři základní motivy:

– Jen opravdu dobrá hudba vyzpívá příběh. Špatně naprogramovaný koncert vzpomínce nepomáhá. Kvalitní hudba – správná hudební sestava – dokáže nabídnout prožitek napříč generacemi a otevřít vnímavost k tématu, jež samo o sobě je nosné. Každé klišé jej však banalizuje.

– Žánrová pestrost v dobré dramaturgii může být v podstatě bezrozměrná. Není vysvětlitelné, proč hodně pietních aktů pracuje s pompézně upjatou banalitou dobra, jež kontraproduktivně drtí přirozený vztah s příběhy silnými a samonosnými. Hrůzu neumocní sebedrásající prožitek. Kulturní náruč nabídne spočinutí.

– Hudba je příběh sám o sobě. Není třeba nutně opakovat několik tzv. terezínských skladatelů jen proto, že byli přítomni na místech paměti.

Místo paměti legitimizuje podobenství, jež mohla vzniknout kdekoli na světě a sloužit jiným poselstvím. Prosté vazby mezi jménem a podobenstvím devalvuji odkaz osobností, které umělecky vyrostly svým hudebním světem, nikoli ghetttem.

Na prvním místě je třeba se ptát, jakou odezvu vyvolává naše dramaturgie vzpomínání v přicházejících generacích.

Nejhorší je klišé.

Prázdná kulturní gesta se nestanou funkčními, ani když se stanou tradicí!

Falešné stereotypy jsou ponejvíce vnímány jako bezmyšlenkovitě děděné narativy, které byly zavádějící, manipulativní nebo jen blbé. Zvláště škodlivé jsou však stereotypy prožitkové. Hymnysy, jež ulpí a nutí tělo stát v pozoru s dávnými umělci zabloudilými na cesty se špatným koncem.

Lež podpořená prožitkem se usadí v duši. Je třeba počítat i se slepými uličkami. Důležité je najít cestu ven.



Podobenství

Jak dál s tématem šoa v epoše bez pamětníků?
Když jsme začínali bubnovat na nádraží Bubny,
v předních řadách sedávali ti, které jsme vítali
s největšími poctami. Hovořili ti, kteří tudy odcházeli
na dalekou cestu. Domnívali jsme se, že právě jim postavíme
stanici paměti a s veškerými poctami jim ji věnujeme.
Kvůli armádě technokratů jsme je nechali
všechny umřít a musíme si znovu pokládat otázku:
Komu vlastně stavíme místo paměti?
Kdo jsou ti, kterým paměť má rovnat myšlenky pro další cesty?
Generace očitých svědků válečných událostí odešla. Archivy
se za poslední desetiletí utěšeně rozrostly, ale charisma živých
pamětníků mít nikdy nebudou. Odpověď tedy zní:
Je třeba hledat podobenství.

Může to být hudba, román, expozice, jež pracuje s fakty i s emocemi. Místo paměti otevírá pozornost ke kreativnímu vzdělávání.

Od svědectví k podobenství se jmenuje cyklus tvůrčích dílen, které pomáhají žákům a studentům druhých a třetích stupňů přetvářet objevené autentické příběhy v divadlo, film, fotografický cyklus či literární tvar.

Odehrávají se na místě paměti, nejčastěji v nádražní hale, případně v různých částech objektu a jeho okolí.





Dnes je to především umění,
které objevuje krizi paměti jako své téma
a nachází nové formy, v nichž nabývá
podoby dynamický pohyb
kulturního vzpomínání a zapomínání.

Aleida Assmannová, německá literární a kulturní teoretička

DIVADLA V NÁDRAŽNÍ HALE





Nádražní čekárny jsou motivem, který se neúprosně vrací na scény divadel i na filmová plátna. Jsou to univerzální prostory pro putování za příběhy v čase. Autentická hala však nabízí něco více než jen literární daleké cesty a nové začátky a velké konce. Nabízí autenticitu a uvěřitelnost. Čekárna nádraží Bubny inspiruje a také všechny ty čekárny dramatinované ze vzpomínek přitahuje.

Pracujeme s pojmy divadla dokumentárního, připravujeme semináře pro středoškoláky o dramatinaci autentických příběhů a také se na Bubnech schází zcela profesionální koncepce širokých výrazových prostředků. Ve větší míře jsme zde svědky procesu, kdy si záměr najde místo. Divadelní skupiny nabízejí prožitek v autentickém prostředí a v nových dialozích s místem paměti.



2016

Farma v jeskyni – Čekárna

Unikátní divadelní projekt, jenž dokázal dva roky po sobě opakovaně zaplnit hlediště bubenské odjezdové haly. Byla zbudována vestavba složitě elevace pro více než sto diváků. Projekt ukázal, že silné příběhy se mohou stěhovat a že místa paměti jim dodají energii právě tak v Žilině jako v Bubnech.

Viliam Dočolomanský a Farma v jeskyni, to je mezinárodní taneční a hudební multizánrové uskupení, jež hodně pracuje s místem, s povahami lidí v různých osudově vypjatých situacích.

Živý hudební doprovod, kontakt mezi nádražní halou a peronem, neodhadnutelné průjezdy vlaků příměstské dopravy s obvyklým hlášením z amplionů... To všechno vytvořilo kouzlo dobře komponovaného i nechtěného.



2017

BodyVoiceBand – *Vojna*

Jednou za pětiletou generaci uměleckých škol se sejde hodně silný ročník.

Klasické Burianovo drama reflektující „velkou válku“ a její masakry se vrací na scény vyznavačů divadelní avantgardy se zázračnou pravidelností. V tomto případě se navíc inscenace stavěla s dramaturgií Zuzany Buriánové, autentické vnučky autentického klasika.

Staří divadelní pamětníci hovoří o tom, že když se inscenuje *Vojna*, tak je to pro všechny zúčastněné zážitek, který se z hlavy nevymaže. Chtění znovu se sejít na scéně a režírovat právě *Vojnu* bylo tak silné, že se nedávni absolventi DAMU ochotně sjeli z celé republiky a ze zahraničí. V tomto kuse skutečně není malých rolí. Ansámbl je rozehrán do posledního tanečníka, všichni zpívají a recitují.

Divadelních tvarů různých forem zažila nádražní hala v dekadě svého kulturního probouzení širokou škálou. Měl by ji mapovat Institut umění – Divadelní ústav. Místo paměti k sobě přibližuje projevy zavedených souborů s neprofesionálními, protože nad formálními kreacemi vždy dominují uvěřitelnost a odvaha vstoupit do příběhů živých i mrtvých.

BodyVoiceBand znovu přispěchal se svým fragmentem divadelního představení *...because of Alma* k výročí vyvraždění terezínského rodinného tábora v Osvětimi, které se odehrálo 7. března 2024 ve Velké dvoraně Veletržního paláce.

Unikátní finále divadelního příběhu houslové virtuosky *Almy Rosé* se stalo svědecktím dramatické noci, kdy osvětimský barák Bllb opustilo na 4000 jeho obyvatel směrem k plynovým komorám.



Když jste bratra zabili, zabijte nás taky.





Příznivci Památníku ticha se stále více rozšiřují o dědice příběhů z dalších generací rodin přeživších. Dělí se na dvě skupiny. Ta první má svůj testament v sobě – je poučena. V její rodině se o válce hovořilo.

Druhým okruhem jsou dědici a hledači vlastních rodinných příběhů zároveň. Příběhy jejich rodičů a prarodičů jsou list popsaný neviditelným písmem, protože u nich doma se o válce nikdy nehovořilo. Mnohde se nehovořilo ani o tom, co po válce následovalo.

Jednou z unikátních hledaček vlastního příběhu je pro bubenské probouzení [Hana Frejková](#).

Přinesla sem nejprve objevený příběh o svém otci, který přes válečné útrapy čtyřicátých let směřoval k vlastní smrti na popravišti padesátých let. Hanka zde nejprve odprezentovala svůj vzpomínkový román.





O rok později se s pomocí [Miřenky Čechové](#) stala pamětnicí, vypravěčkou a hlavní postavou divadelního vyprávění sama o sobě v inscenaci [Hannah](#).

Divadelním inscenacím na autentické motivy je nádražní hala otevřena – ať jsou to příběhy válečné, či ozvuky dalších generací.

Hrálo se zde [Ucho](#) – adaptace filmové předlohy v pojetí Divadla na Vinohradech. Vystoupil zde fotbalový rozhodčí v inscenaci k sezoně věnované ideologizovanému násilí na fotbalových stadionech.







Příběhy se nemusí nutně vztahovat k základnímu příběhu šoa.

Zásadní ovšem je, aby byly autentické, uvěřitelné a aby navázaly dialog.

Dialog čistí zátěž prostředí. Ruší mlčení, otevírá nové příběhy. Role plaší strach.

Jsou osobnosti, kterým musí jejich vlastní životní repliky napsat někdo druhý. Někdo, kdo by si je zase dost možná netroufl vykřičet nahlas.

Ti oba se pak setkají v místě paměti, jež obživne a dá společnému hlasu sílu.

A vůli těch všech, kteří tudy prošli a nedostali příležitost hovořit o čemkoli.

OD SVĚDECTVÍ K PODOBENSTVÍ

PROŽITEK
A JEHO POLOHY

ART BRUT
V DIVADELNÍ
PODOBĚ





Za deset let kulturního působení na „sметиšti dějin“, jak eufemicky nazýváme nádraží ztracené v periferii centra, jsme nejednou prezentovali záměr a jazyk budoucího Památníku ticha. Když došlo na slovo „prožitek“, tak se nezřídka ozval nějaký hlas k tomu, jak chceme ty ubohé děti děsit nějakými rituály přenesenými z koncentráku.

Vždy a znovu někdo přijde na nápad ověsit školákům na krk čísla a nechat je pochodovat Veletržní ulicí. Když se prožitek narežírue trapně, pak může být v ozvucích příběhů šoa supertrapný... Proto rozvíjíme už řadu let záměr, jenž by mohl pomoci na svět dobře dramaturgicky provedeným transformacím autentického příběhu.

Nabízíme semináře o tom, jak z inspirativní archiválie vytvořit záměr, scénář, a nakonec i realizovat neprofesionální divadlo či filmy různých žánrů, nabízíme vedení literárního tvaru a v poslední době i fotografický cyklus z místa paměti.

Děláme to my, dělají to i jiné organizace a my se s nimi snažíme spolupracovat. V tomto případě je pracovní tým Památníku ticha – i jeho externí spolupracovníci – dost dobře profesně vybaven a považuje za jisté, že hned po jeho otevření budou tvůrčí dílny jedním z jeho základních vzdělávacích pilířů.

Hledáme, jak vést kreativní týmy druhých a třetích stupňů škol procesem vzniku podobenství, o němž byla už nejednou řeč. Podobenství v rukou těchto skupinek má často hlavní efekt ve fázi jejich vzniku. Obvykle se seminářů neúčastní celé třídy, ale jen kreativní týmy nějaké školy, obvykle pod vedením kantora.

Spolupracujeme s kreativní pedagogikou [DAMU](#), s [Pamětí národa](#), s herci a učiteli studií, již na Bubny přicházejí zahrát své profesionální realizace. Kromě seminářů, které jsou zaměřeny na různé fáze vývoje filmových a divadelních záměrů, dáváme v místě paměti prostor pro uvádění inscenací a do hlediště zveme školní skupiny, které mají zájem se tímto směrem vydat. Předkládáme rozbory hotových inscenací i jejich fragmentů.

Nejpodařenější dílka pak nabízíme v našich kulturních sezonách široké veřejnosti, případně spojujeme ochotnické inscenace s prezentací profesionálních tvarů v [Činoherním klubu](#).



**Prožitek není to, co se vám stane;
prožitek je to, jak naložíte s tím, co se vám stalo!**

Andrew Fielding Huxley





Hlavním partnerem pro ochotnické umělecké formy je pro nás [Gymnázium Přírodní škola](#). Za dlouhé roky spolupráce tito studenti rozehráli v nádražní hale už celý seriál svých původních inscenací a prezentovali různé filmy, uváděli celou řadu knih, které jsou často předobrazem další tvorby. Přírodní škola se postupně stala více lektorem než frekventantem seminářů.

Úplně první seminář [Od svědectví podobenství](#) se odehrál v DOX. Nabídl semináře k různým fázím filmového zpracování příběhů. Silnou a tvůrčí sestavou zde byli studenti filmového oboru [SPŠ sdělovací techniky](#).

Pod pedagogickým vedením [Ilony Horáčkové](#) zpracovali řadu témat dvou totalit v osobních příbězích. Nejlepší filmy semináře pak byly prezentovány v místě paměti – v letním kině na střeše Veletržního paláce.

Rok 2023 završil předešlé semináře širokou spoluprací s divadelními kroužky [Paměti národa](#). Spojená vůle prezentovat malé dramatické tvary v místě paměti a vyhledávat i veřejně prezentovat ochotnické prožitky vytvořila jeden z nezapomenutelných cyklů Památníku ticha ještě ve staré podobě nádraží Bubny. Na smetiště dějin se vrátily příběhy těch, kteří odsud odjžděli v široké škále tvůrčích přístupů.









Divadlo Paměti národa je prostředím pro setkávání generací, se snahou o společnou tvorbu. Jejím smyslem je přemostit dávná svědectví s dneškem, neboť jejich vzdálenost se stává neuvěřitelnou. V divadelních kroužcích děti a mladí lidé společně hledají a objevují svědectví, která v sobě nesou sílu obraznosti. Zdroje takových lidských svědectví, jež zachycují důležité momenty člověka v moderní historii, jsou uchovány ve sbírce Paměti národa.

Radvan Pácl, lektor přehlídky



V přehlídce kroužků Paměti národa vystoupily amatérské skupiny různých divadelních scén...
Divadla v Dlouhé, Na Fidlovačce, Na zábradlí, v KC Kaštan, v Divadle pod Palmovkou. Prožili jsme židovské osudy z války, zpracování vzpomínek Michaely Vidlákové korunované účastí hrdinky, příběh Hynka Bočana ze srpna 1968 – taktéž za osobní účasti, drama Jiřiny Štěpničkové a Anny Letenské z přelomu čtyřicátých a padesátých let či zcela originálně zpracované deníky Věry Jirousové z let 1956–1963.





Nejdéle spolupracujícím centrem na ochotnických přehlídkách a seminářích je [Gymnázium Přírodní škola](#). Pravidelná vystoupení v nádražní hale měnila předlohy – nutno zdůraznit, že původní náměty povětšinou z pera ředitele [Františka Tichého](#). Měnili se herci v rolích, a měnily se dokonce celé školní generace, které dorůstaly do rolí, které opouštěli maturanti.

Jen v roce 2023 překvapili studenti Gymnázia Přírodní škola několika nečekanými posuny v divadelní komunikaci:

- svůj divadelní svět začali vytvářet sami, bez pedagogického vedení
- divadelní adaptaci klasického německého autora zpracovali sami od výběru literární části až po scénář a dramtizaci
- výsledek předložili jako školní práci svého literárního zadání místo slohu či čtenářského deníku



Skupina septimánů po vedením Františka Prokopa uvedla v nádražní hale krátkou reflexi románu *Křídový kříž* od Bertolta Brechta.

O rok později se na stejném místě odehrála premiéra Čapkovy *Továrny na absolutno*. Zde dokonce i studenti mladších ročníků překvapili přímočarou přirozeností, s jakou klasickou předlohu vyprávěli. V době pronikání umělé inteligence do slohových cvičení studentů základních i středních škol se ukázalo, jak důležitý je prožitek. Jak účinné a funkční je vyprávět nadčasově.

Přehlídka roku 2024 byla zatím nejlépe vypraveným týdnem dosavadních školních divadelních spolků. Pozitivně se propsala do celkového konceptu i spolupráce se staronovým cyklem *Činoherní klub uvádí*.

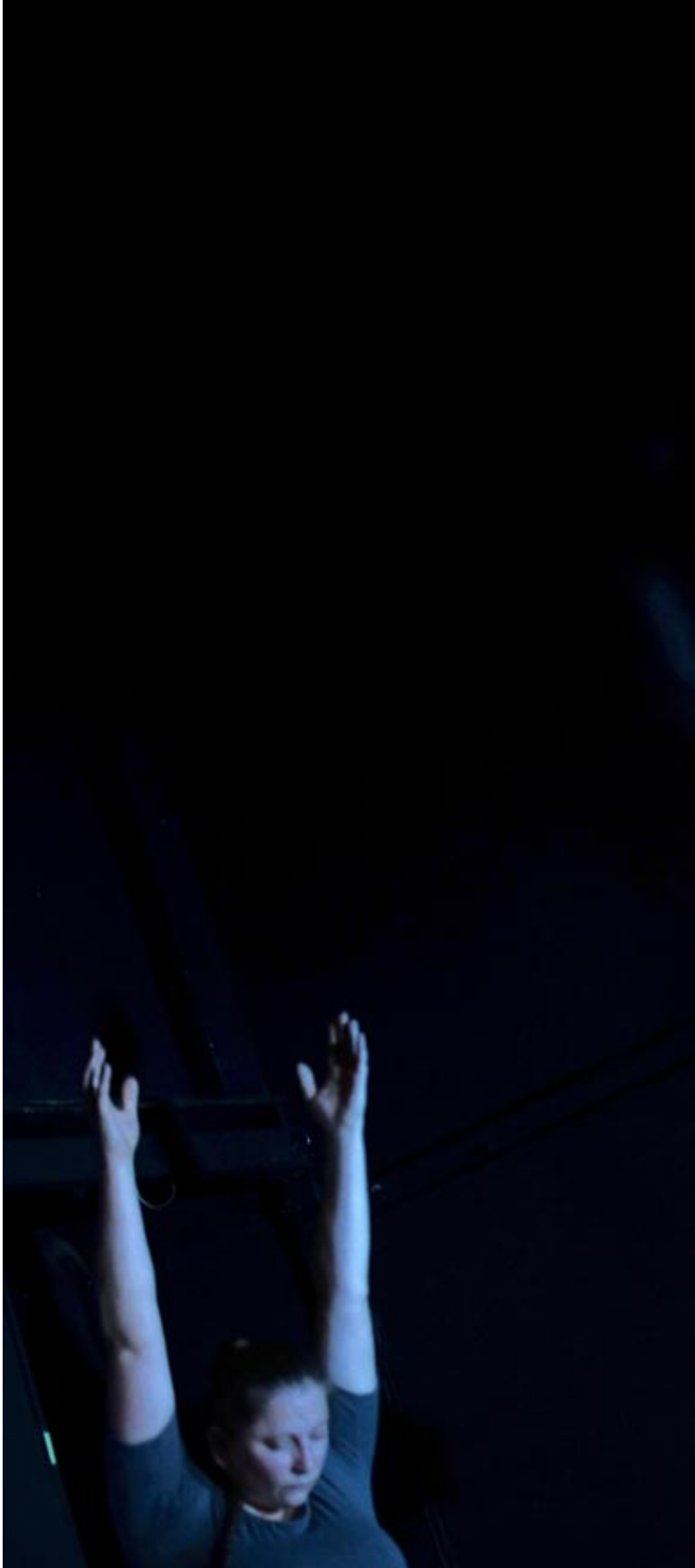
Do nádražní haly stále přicházejí skupiny připravené oživit místo paměti navzdory všude kolem probíhajícímu stavebnímu ruchu. Přicházejí s čtenými recitacemi, s fragmenty dramát i vlastními původními texty. Ti nejlepší rádi pozvou své školní divácké okruhy do Činoherního klubu, kde se v dramaturgii *Radvana Pácla* odehrávají magické večery.

Lektorka vzdělávání Iva Vachková přehlídku **Od svědectví k podobenství 2024** zhodnotila těmito slovy:

Památník ticha oslovil dětské a studentské divadelní soubory, které se věnují ve svých inscenacích zpracování témat porušování lidských práv ve 20. a 21. století. Do programu bylo zařazeno devět divadelních inscenací v různých fázích vývoje a tři recitační vystoupení. Přehlídka všech projektů proběhla v týdnu od 12. do 19. května 2024.

Návazné večery v Činoherním klubu uvedly dvě inscenace Gymnázia Přírodní škola – **Deníky** a **Nepřátelé**.

Poslední léta přinesla očividný posun v hodnotě inscenování školních dramát. Někdejší školní akademie nahradily odvážné adaptace převzatých i vlastních předloh. Žáci jsou v rolích pevnější a vyjadřují se jaksí přirozeně. Nezápolí s bazálním ostychem. Jeden pedagog konstatoval, že raději pracuje se svými studenty touto cestou, než aby jim zadával písemné práce, které oni už běžně řeší přes umělou inteligenci.







Od svědectví
k podobenství
vernisáž výtvarné
části projektu

Kdy: úterý 15. 5. 2024 v 16:30 hodin
Kde: 50°51'308"N 14°20'16,582"E

Na tomto místě
to bude vypadat
úplně jinak

Graffiti inspirované osobou žijící z pokoje 28 dle čísla hejny L478 a zhládek z ošlapického domova 1, 417 (Dankovín) v terasičném ghettu představitel jejich autůl – studentů gymnázij PORO Lábeř a Pilsode Škola.

www.pamnikochy.cz





Na počátku roku 2024 byla navázána užší spolupráce s pražským [Gymnáziem Porg Libeň](#).

Studenti vytvořili graffiti na ploty obklopující stavbu nového nádraží Bubny. Výtvarná díla byla motivována osudy dívek z terezínského heimu L410.

Přidali se chlapci z [Gymnázia Přírodní škola](#) se svými graffiti ze života chlapců z heimu L417. Ve středu 15. května proběhla vernisáž výstavy, kterou budou žáci dalších škol postupně doplňovat.











Poselství experimentů divadelních ochotníků

Divadla přehrávaná v místě paměti mají cosi navíc. Proto sem přicházejí studentské soubory hrát to, co inscenovaly pro jiné prostory. Proto vzpomínají profesionální ansámblы na zážitek z nádraží Bubny jako na něco silnějšího ve svých reprízových cyklech.

Ztrácejí se zóny jeviště – a hlediště, přichází unikátní společný dialog.

Patří k němu i město poznamenané historií, kterým všichni účastníci přicházejí, přísluší k tomu i budova postupně se měnící v ruinu. Náleží k tomu i tušení souvislostí, které se s plynulým rozpadem prostředí prohlubuje.

VZPOMÍNKA NA PATRII

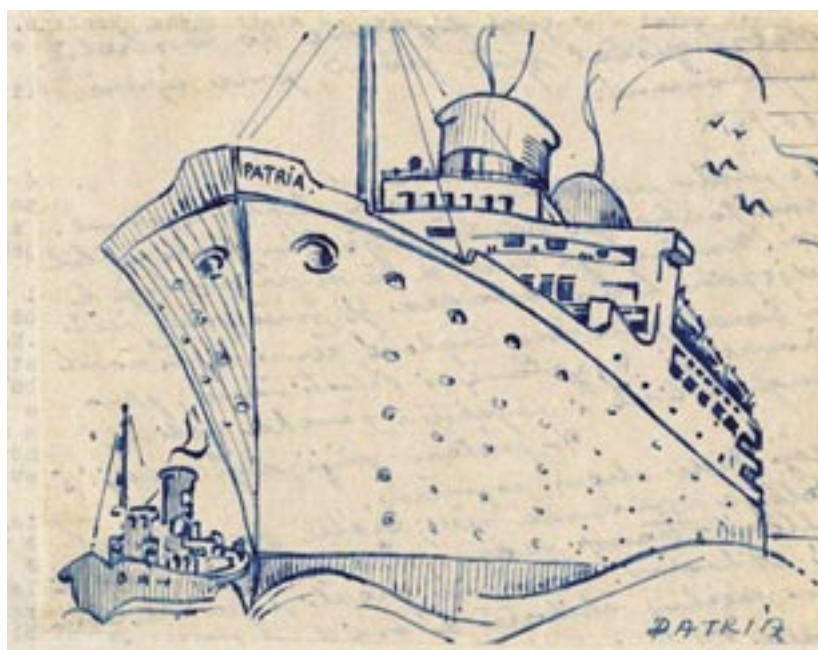
PODOBENSTVÍ S POMÍJIVOU SOCHOU

Jednoho dne se v rámci festivalu pouličních soch objevila na Smetanově nábřeží loď. Její název **Wooden Cloud** sice nebyl příliš lodní, ale její provedení z několika kilometrů střešních latí se náramně hodilo – jako podobenství – k příběhu, který měl v té době kulaté výročí.

V roce 1940 byly z okupovaných území Evropy vypraveny početné transporty Židů do Palestiny. Za tímto pohybem tisíců válečných běženců stál také Adolf Eichmann. Záměrem bylo destabilizovat vztahy v týlu pouštní války.

Z protektorátu a dalších nacistických držav odešli tisíce lidí, kteří putovali po Dunaji na říčních parnících, pak přes Černé a Středozemní moře na podivných vracích nákladních lodí. Jejich odysea trvala řadu týdnů a skončila v Haiřě. Do Palestiny byla v té době limitována imigrace. Britská koloniální vláda ve strachu před reakcí arabského etnika odmítla nechat cestující přeplněných lodí vystoupit na břeh. Přistavili kořistnou loď Patria, na níž měli být všichni nelegální migranti přeloženi a deportováni na ostrov Mauricius. Právníci mezi uprchlíky do Svaté země dospěli k řešení: podle britského práva musí být na břeh přijati trosečníci.

Jednoho dne se ozval výbuch a obrovská loď s několika tisíci lidmi šla ke dnu přístavu. Židovský odboj však v té době nebyl školený v diverzních akcích. Exploze lodi Patria měla na tři sta obětí. Ostatní vystoupili na břeh a stali se trosečníky převezeními do přístěhovaleckého tábora.



Velká válečná událost se sice bubenského nádraží zdánlivě netýká, ale rodiny těch, kteří se do transportů na jih nedostali, putovaly přes Bubny do ghatt. Přijali jsme nabídku potomků veteránů z Patrie, abychom připomněli událost spojenou s jejich rodinami před nádražím Bubny.

Přivezli jsme loď ze Smetanova nábřeží, což bylo nepřehlédnutelnou událostí pražské covidové strnulosti. Pozvali jsme rabína **Karola Sidona**, aby vyslal svou modlitbu za oběti katastrofy osm desítek let minulých. Moderaci i trochu vzpomínání zajistil **Hanuš Bor**, skvělý herec, ale také syn bojovníka od Tobruku, jenž se do Afriky dostal právě přes Patrii a její ztroskotání.



Vzpomínkové skladby různých žánrů zahrál Trombenik a vzpomněl takto hudebně, že na lodích poznamenaných týdnou mořské nemoci se plavili skvělí hudebníci různých žánrů i herci českých divadel. Válka se žila i mezi mořskými bouřemi, na uprchlických lodích proběhly svatby, rodila se nemluvněta do statusu uprchlíků, hrálo se při pohřbech těch, kteří do Svaté země nedoputovali.

Česká televize, jež vzpomínku streamovala pro covidové diváky, nám dokonce dala prostor pro vzdělávací program distančního vzdělávání na svém serveru [UčíTelka](#), kam jsme umístili několik vybraných epizod z dokumentárního filmu [Příběh trosečnicků Patrie](#). Vzpomínka na tisíce hrdinů, kteří si sami zvolili svou cestu před tehdy jen tušeným stínem holocaustu, se stala rezonancí v době podivné pandemické strnulosti světa. Také ve stále probíhající diskusi o uprchlické krizi.



REZONANCE SVĚTA KNIHY



PODOBENSTVÍ LITERÁRNÍCH TEXTŮ A SVĚDECTVÍ



Spolupráce s knižním a literárním festivalem přivedla na nádraží Bubny celou řadu pozoruhodných osobností i unikátních děl. Jejich témata a nastavení se pohybují v širší škále od vzpomínek dávných i nedávných až po současnou politologii.

Velmi aktivní spolupráce startuje v roce 2018, kdy **Svět knihy** měl za partnera Stát Izrael. Unikátní diskuse o osobní a skupinové identitě pod názvem **Jsmé Židé, nebo Izraelci** přitáhla pozornost i nemalé zástupy do hlediště.

Postupem let se ovšem vedle každoročního partnerství se **Světém knihy** posiloval samostatný proud uvádění knih, jejichž autoři či vydavatelé si ze symbolických důvodů přáli svá díla uvádět právě v hale či na peronu nádraží Bubny.

Dvě knihy o Buchenwaldu, které spojila spolupráce se sběratelem historických fotografií **Jaroslavem Čvančarou**. Právě on si přál v místě paměti spojeném s deportacemi pražských Židů uvést obě publikace a doprovodit je na peronu nádraží koncertem své pamětnické kapely **Taxmeni**.

Svébytnou řadou na nádraží Bubny uvedených knih jsou publikace **Gymnázia Přírodní škola**, které připravuje k vydání ředitel **František Tichý** sám či s podporou svých studentů. V tomto cyklu jsme prezentovali výpravnou knihu o Petru Ginzovi **Princ se žlutou hvězdou**, básnickou sbírku dalšího terezínského dětského básníka Hanuše Hachenburga **Hned vedle bílá barva mráčků** nebo také pozoruhodnou rekonstrukci Františka Tichého **Transport na věčnost**.



Je to kniha v mých očích nanejvýš důležitá.
Doplňuje něco, co v jiných knihách ani filmech
týkajících se osudu chlapců v Terezíně není:
A co vlastně MY, kterým nehrozila smrt
v hrozném masovém vraždění –
co z toho vyplývá pro nás?

Chava Pressburgerová (dříve Eva Ginzová, sestra Petra Ginze)



Filmová dokumentaristka [Zuzana Justmanová](#), sama dítě prošlo Terezínem, v již požehnaném věku přijela do Prahy představit anglický překlad knihy svého bratra [Jiřího Roberta Pícky](#) *Spolek pro ochranu zvířat*. Návaznou nabídkou Památníku ticha byla školní projekce autorského filmu *Hlasy dětí* v Biu Oko.



Knižní seriál na nádraží Bubny přivedl nejen novinky literární, ale také celou sérii hudebních i jiných produkcí nejrůznějších žánrů:

Podzimní Svět knihy, konaný v mezičase covidových opatření, uvedl na nádraží Bubny [Noc poezie běloruských exilových básníků](#). Hudebně-recitační večer uvedl [Michael Kocáb](#) v programu nazvaném [Rozbitaje Serca Pacana](#).

Trojice nových vzpomínkových knih na jaře 2023 byla naprogramována i nazvána jako [Koncert pro vzpomínky a literární setkání](#).

[Radek Gális](#) zde uváděl své [Uvězněné duše](#), [Richard Pachman](#) literární převyprávění velikého osudu pod názvem [Tylda](#), [Jana Mirovská](#) prezentovala svou dokumentární prvotinu [Jmenuji se Eva](#).

Poslední z jmenovaných sestavila ze své rodiny profesionální miniorchestr, který literární večer doprovodil skvělou hudbou.

Také prezentace knihy drobných povídek [Františka R. Krause](#) [Sedmý závoj](#) byl zarámován hudebním doprovodem [Miroslava Ambroše](#).







Poselství podobenství literatury

Poslední sezony proměnily knižní uvádění v koncerty v úctě ke knihám. Novinky literatury paměti poukázaly na pozoruhodný trend, jež lze vysledovat v titulech přicházejících na místo paměti. V devadesátých letech se do vzpomínkových knih pustila celá řada přeživších a vznikla nemalá řada deníčků, zpovědí, čítanek.

Kdekdo zapisoval, co se nabízelo, kdekdo natáčel dokumenty typu zpověď. Podstatná část z těchto titulů se vázala ke generaci ještě žijících pamětníků, kteří však z logiky letopočtu byli během válečných let děti nebo mladí lidé.

V posledních letech je už živých pamětníků jen velmi málo, přesto se vynořují příběhy nové. Objevují se autentické podklady – zápisky, vzpomínky, dopisy od přeživších, kteří již dávno zemřeli, za války byli zralými lidmi, s vypsáním rukopisem. Jejich paměti zůstaly kdesi ukryty, protože je ani nikdy neplánovali vydat. Často je psali pro vlastní psychosociální očistu.

Dnes poválečné texty nezřídka kompletují jejich děti, známí, dědicové příběhu a pracují s nimi. Sami z nich vytvářejí knihu, nebo pro ni hledají autora. Jsou to mnohdy velmi upřímné koncepce s hlubokým ponorem do archivů, ale také unikátním osobním angažmá druhé či třetí generace.

Objevují se také tvary literární, nejen literatura faktu. Knižní dokumenty jsou výpravné a přitažlivé širokou škálou ilustrací.





Pomíjivost

Galerie pomíjivých soch podél kolejiště se zrodila v době, kdy neutěšenost brownfieldu panovala naplno a zdálo se, že navěky.

Otázka, zda se dříve rozpadne nádražní budova, nebo sochy vystavené v okolí, se vznášela nad územím, jehož entropie začala okamžitě přetvářet umělecká díla svému neutěšenému obrazu.

Jizva Prahy sochy postupně pohltila a poslední trosky zmizely na štítech buldozerů.

V lednu 2023 se brownfield proměnil v naději nového výstavního města. Nádraží, chátrající uprostřed největšího pražského staveniště, na svou přestavbu stále čeká. Mnoho let koordinované harmonogramy staveb mezi Památkovým úřadem ticha a Správou železnic se utopily ve víru kontrol ministerského aparátu. Alokované finance na investici jsou nedotknutelné za hradbou technokratického chaosu a postupně ztrácejí svou hodnotu. Nádraží se stalo poslední výspou někdejšího brownfieldu Bubny-Zátory.

Pomíjivé nejsou jen sochy podél kolejí, ale také role pamětníků a jejich dědiců. V prvních letech vývoje Památníku ticha vytvořil **Karel Cudlín** sérii portrétních fotografií přeživších, kteří přicházeli na nádraží Bubny s důvěrou v jeho proměnu. Větší polovina z nich dnes pozoruje naše aktivity z nebe nad Jákobovým žebříkem.

Ostatně i autor sochy **Brána nenávratna** přežil odhalení svého díla jen o necelý rok. Pomíjivost paměti i pamětníků je mementem a závazkem.



Ano, holocaust se stal téměř před půl stoletím. Ano, jeho bezprostřední důsledky se rychle vzdalují do minulosti. Generace, která ho zažila na vlastní kůži, už téměř vymřela. Ale – a jde o strašlivé, zlověstné „ale“ – ony kdysi známé rysy naší civilizace, jimž holocaust vzal srozumitelnost, zůstávají i nadále neodmyslitelnou součástí našeho života. Nikam nezmizely. Proto nemizí ani možnost holocaustu.

Zygmunt Bauman, *Modernita a holocaust*, 1989



GALERIE VRSTVY PAMĚTI







V době, kdy se zrodila myšlenka kurátorky **Ivany Brádkové** na založení galerie soch podél trati, vytvořených v reflexi válečných událostí v místě paměti, byla neutěšenost okolí nádraží Bubny daným faktem. Jeho konce nebylo možné dohlédnout.

Obyvatelé největší jizvy Prahy byli zvláštním kulturním kmenem, který entropii „svého“ území udržoval na hladině svébytného chaosu. Destrukci přespávačů... bezdomovců, narkomanů, prodavačů lásky mezi ploty parkovišť, občas rušených majiteli drobných psíků, vyvažovali tvůrci grafitových kompozic na železniční plochy statické i pojízdné. Území právě tak tvůrčí, jako destruktivní, se stalo strážcem paměti, s nímž jsme pracovali. Něco zakonzervovalo, něco pohřbilo.

Na počátku byla myšlenka otevřít dialog s prostředím, kterému jsme dali laskavý název **Smetiště dějin**. Neutěšenost širokého okolí sama volala po nějakém gestu. Bylo to nejen volání o pomoc na zachování místa paměti, ale také po probouzení příběhů, které vyzařovaly z místa paměti zatím jen neviditelně.

Kurátorka Ivana Brádková oslovila několik významných výtvarníků, kteří s příběhy pracují, a nabídla jim experiment s prostředím natolik neutěšeným, že nikdo neodmítl. Všechny lákal tajemný i varující význam pomíjivosti.

Na workshopu pro absolventy **DAMU** a **UMPRUM** sama kurátorka vytvořila na stěně nádražní budovy stín osudu s botami zapomenutými na peronu. Později instalaci nazvala **Vrstva paměti**.





Již 23. června 2017 vznikl první – devítimetrový – obraz galerie péčí výtvarné skupiny nazvané podle své tvůrčí metody **Jamming**.

Výtvarný experiment skupiny umělců s mentálním handicapem, kteří pracují ve spolupráci s dvěma výtvarníky postiženými akademickým vzděláním.

Mirek Kaufman, **Otto Kouwen** a skupina výtvarníků, přivezených z různých domovů individuální péče, vytvořili devítimetrový obraz *Tváře Bubnů*. Vernisáž díla se uskutečnila 25. června. Doprovodil ji koncert **Ráchel Skleničkové** a **Ireny Budweiserové**.



Lenka Hájek Kristiánová instalovala na krov přístřešku bubenského peronu své lehounké vlající duše.



Myšlenkově jsem to vnímala pokaždé, když jsem se blížila k nádraží. Představovala jsem si, kudy lidé přicházeli a už neodcházeli. Citově je to velmi těžké, vnímat do důsledku hrůznost toho, co všechno ten prostor poznal. Je to pro mne obtížně uchopitelné, i proto jsem chtěla udělat Duše vlající ve větru. Stejně těžká je neuchopitelnost představ o prožitém zlu.

Lenka Hájek Kristiánová



V Praze neexistuje srovnatelné místo pro galerii, kde bude v tak úzkém sepětí propojena atmosféra genia loci s jeho výtvarnými interpretacemi. Výstavní prostor v minulosti nasákl dehonestacemi živých bytostí, bezvýchodností vlastní existence a pomíjivosti života. Díla umístěná v okolí nádražní budovy vystavíme povětrnostním podmínkám, dáme všanc možné destrukci z rukou kolemjdoucích, anebo naopak jejich invazivní kreativitě. Instalací objektů do otevřeného prostoru tak začíná jejich cesta k destrukci a zániku.

Ivana Brádková, kurátorka



Základní otázka, zda se dříve rozpadnou sochy, či nádraží, lákala široký okruh podporovatelů Památníku ticha. Dokonce i pražský magistrát udělil [Galerii vrstvy paměti](#) grant pro založení pomíjivosti.

Majitel kolejíště – Správa železnic – byl k sochořadí vstřícný, nicméně do kolejíště nám přístup povolen nebyl... I zde sehrála svou dobrou úlohu náhoda v podobě opravy Negrelliho viaduktu, jež byla započata velikými úpravami v kolejíšti. Podařilo se získat kousek starého kolejového pole a s ním založit jednu přidanou železniční cestu pro naši galerii – pro sochu [Daniela Pešty](#).

[Kryštof Kaplan](#) obohatil [Galerii vrstvy paměti](#) několika svými díly již hotovými. Na peron a před nádraží instaloval své dva objekty.

Pak proměnil nákladák molitanu ve dvanáctimetrový tunýlek instalovaný mezi trať a parkoviště. Objekt, jenž pro návštěvníky jeho interiéru odhmotnil svou zvukovou pohltivostí okolní svět. Velmi záhy jeho vnitřního klidu začali užívat bezdomovci a socha se proměnila v náhradní ubytování.

Tím byl také zcela unikátně zahájen proces pomíjivosti objektu. Povětrnost na molitanu následně vykonala své a proměnila jeho povrch ve vykotlané houbičky.





Sousedem Kaplanova objektu se stala instalace [Martina Janíčka](#). I tento umělec a performer měl jistý problém s názvem svého multiobjektu. Nejprve jej pojmenoval [Nemocný systém](#), později pak v interakci s nedalekými činžovními domy ještě přibyl [Malý Berlín](#).

Martin Janíček na svůj [Nemocný systém](#) sehrál sérii koncertů. Na vernisáži, na revernisážích rozpadajících se soch po letech i na dernisáži.

Ozvuka díla ztrácejícího se v městě pohlcovaném krajinou neměsta se nesly i prázdnotou v čase lockdownu za vlády covidu. Koncert bez diváků, zato pro několik filmařů a jednoho venčeného psa byl přenášen streamem do prázdnoty izolovaných domácností.



Symbolickým objektem celého kolejiště se staly tři kontejnery tváří **Daniela Pešty**. Svou sochu vytvořil z mýdla zvláštní technologií. Začal otisky vlastního obličeje do latexu, kam odléval mýdlovou hmotu. Vytvořil expresivní objekt pokroucených výrazů lidí presovaných do neprostoru. Socha byla nazvána **Andělé přežijí**.

Následkem deště i slunce se výraz brutální kompozice z mýdlové hmoty znásobil. Své mu přidal živelný proces návštěvníků, kteří ve smyslu židovské tradice pokládání kamínků na hroby pokryli povrch tří objektů mozaikou oblázkových vzkazů. Kontejnery byly několikrát rozvaleny a shozeny do kopřiv, aby je opět neznámí návštěvníci poskládali a život neživým tak prodloužili.



Jeho tvorba balancuje na hranici naturalistické syrovosti, dotýká se nejcitlivějších témat, jako jsou zrod života a jeho zmar. Svoje poselství vtiskává do objektů blížících se relikviím, které budí posvátný obdiv i hrůzu zároveň. Daniel Pešta ohledává sám sebe, aby došel do bodu zlomu života. Ztráta identity, absolutní dehonestace lidské bytosti v podobenství stáčených odlitků autora obličeje, je jeho osobní interpretací k projevům nenávisti a pohrdání životem, kterými je nádraží prosáklé.

Ivana Brádková

Po vernisáži, na niž se dostavil nečekaný počet zájemců o pronikání do brownfieldu, následovala volná tvorba entropií. Sochy vystavené zkáze odolávaly individuálně a procházely svými novými životy, podobami, dostávaly nové vrstvy paměti i nepřítčnosti současnosti.

Stalo se, co jsme si přáli. Na sociálních sítích začaly kroužit výzvy k odstranění nepořádku ve městě. Odpovídali jsme otázkami, o jakém že to městě kdo mluví na smetišti dějin. Objevily se nové symboly – hvězdy, hákové kříže a přidaná grafitová veledíla.

Po čtyřech letech a čtyřech zimách jsme uspořádali revernisáž. Opatřili jsme díla novými popiskami se sběrnými snímky [Karla Cudlína](#), jenž zaznamenával proměny výtvarných děl. Novou přidanou hodnotu dodala [Nadja Rovderová](#) svým cyklem z cesty do Terezína.

Některá díla prodělala skutečně výtvarný posun. Pomíjivost se projevila i v symbolech. Symbolické byly také kotrmelce, které v té době vykonával projekt Památníku ticha a pokusy o jeho financování.

Sochy i nádraží se rozpadaly a všechny ty objekty dohromady vytvářely unikátní prostor stigmatizovaných míst Evropy. V určité chvíli už nebylo třeba komentářů.







Symbolickým příběhem galerie pomíjivých soch byla její kurátorka **Ivana Brádková**, která celý koncept založila a sjednala zúčastněné umělce. Kurátorka **Vrstev paměti** se měla stát také scénografkou budoucí stálé expozice Památníku ticha. Zákeřná choroba bohužel rozhodla jinak. Výtvarnice příběhů v prostoru za sebou nechala unikátní odkaz prchavosti a stala se vzácnou vzpomínkou pomíjivosti.

Přirozená dernisáž Galerie vrstev paměti nastala ve chvíli, kdy stavební jednotky začaly likvidovat sto padesát let staré kolejště. Čas brownfieldu přehodil výhybku směrem k jiné epoše.

„Andělé“ **Daniela Pešty** nakonec nepřežili. Záměr se naplnil.

Završením všeho se stala likvidace domu, který nesl devítimetrové dílo **Jamming**. Podlešlo náporu buldozerů i s domem, v němž ještě donedávna působil jakýsi senzibil, jenž zbavoval ezotericky nastavené pacienty bolesti.

Mementem v sochořadí Galerie vrstvy paměti se stala socha francouzského výtvarníka **Dominiquea Defontaine** nazvaná **Postavy na cestě**. Na nádraží Bubny se objevila péčí pařížského Českého kulturního centra. Byla symbolickým předáním štafety evropského předsednictví mezi Francií a Českou republikou.

Její pobyt na nádraží Bubny byl vymezen dernisáží na podzim 2022 a zahájením přestavby kolejště na konci zimy 2023.

Pomíjivé sochy ustoupily novému městu, nové železnici, která bude zanedlouho spojit Letiště Václava Havla Praha s Masarykovým nádražím. Blíží se čas pro sochy dlouhověké, trvanlivé, kamenné. O jejich životnosti rozhodují pouze vůle a politické výroky k jejich umístění.







Památník ticha, tvůrce podobenství dávných příběhů
se sám stal podobenstvím příběhu svého:

**To je pracovní zásada úřadu, že se s možností chyb vůbec nepočítá.
Tato zásada má důvod ve znamenité organizaci celku a je nezbytná,
má-li být dosaženo maximální rychlosti ve vyřizování.**

Franz Kafka, *Zámek*, kapitola 5

Poselství kapitoly Pomíjivost

Pomíjivé jsou sochy, brownfield i nádraží samo, pomíjivé jsou dokonce i snahy o vytvoření prostoru na komunikaci o pomíjivosti paměti.

Periferie v centru města se proměnila v největší staveniště Prahy. Železniční koridor zahájil proměnu rakousko-uherského kolejiště na novou pražskou čtvrť.

To, co zbylo po sochách, uklidily buldozery, jen nádraží samo se krčí jak rozpadávající se ruina uprostřed pohybu světa a kolem tančí technokraté v baletu zcela nepomíjivých byrokratických alibismů.

Již pátý rok máme vydáno stavební povolení. Již třetím rokem se alokované peníze na investiční záměr revitalizace nádraží Bubny pro místo paměti válejí kdesi ve virtuální realitě, dobře chráněny ligou administrátorů, která se rozrůstá do předlouhého zástupu. Někteří velikáni technokracie již umřeli, jiní šli do penze, ale noví se vynořují z ministerských chodeb! Nelze tomu čelit. Na výzvu, aby hlavolam byrokracie prolomili oni, odpověděli jasnou větou: Bylo by střetem zájmu, aby někdo, kdo má na ministerstvu kultury kontrolní funkci, výkonně administroval nějaký projekt.

Na otázku, zda se dříve rozpadnou sochy, či nádraží, už známe odpověď: Brownfield a pohyb světa přizpůsobily sochy své entropii.

Nádraží a jeho přestavbu decimuje státní správa. Myšlenka Památníku ticha už nestojí v cestě entropie brownfieldu, ale technokratické bariéry systému.

Expedice Bubny

Krátká informace o dlouhé genezi
a úpadku Památníku ticha
Deset let komunikace v místě paměti spojeném
s velkými příběhy 20. století

Knihy 1–3

Texty: Pavel Štingl, Leoš Válka
Redakce a jazyková korektura: Jana Křížová
Foto: Karel Cudlín, Bára Lockefeer, Pavel Štingl
a archiv Památníku šoa a Památníku ticha
Grafická úprava: Belavenir
Produkce: Věra Weinerová, Mahulena Červená
Tisk: Typodesign s.r.o., České Budějovice

Katalog vydala obecně prospěšná
společnost Památník Šoa Praha
ve spolupráci s Památníkem ticha, s.p.o.

ISBN: 978-80-11-05333-8

© Památník Šoa Praha, 2024